

פענוח הערות ומראי-מקומות.

ויגש שיחה ב.

*****

פרשתינו מו, כו. כִּלְהִנְפֹשׁ הַבָּאָה לִיעֲקֹב מִצְרַיִם יִצְאֵי יִרְכֹּזוּ מִלְבַּד נָשִׂי בְנֵי־יעֲקֹב כִּלְנֶפֶשׁ שְׂשִׁים וְשֵׁשׁ:

בראשית רבה פרק צד, ט. כִּלְ הַנְּפֹשׁ הַבָּאָה וּגו' וּבְגֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר יָלַד לוֹ וּגו' (בראשית מו, כו כז), רבי לוי בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן רֵאִיתִי מִיְמֵיךְ אָדָם נוֹתֵן לְחֶבְרוֹ שְׂשִׁים וְשֵׁשׁ פּוֹסוֹת וְחוֹזֵר וְנוֹתֵן לוֹ אֶף שְׁלֹשָׁה וְהוּא מוֹנֶה אוֹתָם שְׁבַעִים? אֵלֶּא זֶה יוֹכֵד שְׁהַשְׁלִימָה מִנֵּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם..... וְיֵשׁ אוֹמְרִים יַעֲקֹב הַשְּׁלִים עִמָּהֶם אֶת הַמִּנְיָן. .... וְיֵשׁ אוֹמְרִים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַשְּׁלִים עִמָּהֶם אֶת הַמִּנְיָן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים חוֹשִׁים בֶּן דָּן הַשְּׁלִים עִמָּהֶן אֶת הַמִּנְיָן. בְּתוֹרָתוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר מִצְאֵוֹ כְּתוּב (בראשית מו, כג): וְכֵן דָּן חוֹשִׁים, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב (שמואל ב כד, ו): וַיָּבֹאוּ הַגִּלְעָדִים וְאֵל אַרְצָא תַּחְתִּים חֲדָשִׁי וּגו', בֵּית יִרְחָ, יִרְחָ סִינָיִם, מִדָּה כְּנֻגַד מִדָּה, דָּן נִכְנַס בְּצַלְמוֹנִיתוֹ אֲצֵל אָבִיו וּמִתְבָּרַךְ בְּשְׁבַעִים אֵלֶּף, וּבְנִימִין נִכְנַס בְּעֶשְׂרֵה וּמִתְבָּרַךְ בְּאַרְבַּעִים אֵלֶּף. וְיֵשׁ אוֹמְרִים סְרַח בַּת אֲשֶׁר הַשְׁלִימָה עִמָּהֶן אֶת הַמִּנְיָן,

ב"ב קכג עמוד ב. בְּעָא מִינֵיהּ אַבָּא חֲלִיפָא קַרְנֵי מַרְבִּי חֲזִיא בַר אַבָּא: בְּכֻלְלָן – אַתָּה מוֹצֵא שְׁבַעִים; בְּפִרְטָן – אַתָּה מוֹצֵא שְׁבַעִים חֶסֶר אֶחָד!... הֲכִי אָמַר רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא: זֶה יוֹכֵד – שְׁהוֹרְתָה בְּדָרְךָ, וְלִידְתָּה בֵּין הַחֹמוֹת; שְׁנַאֲמַר: "אֲשֶׁר יִלְדָה אוֹתָהּ לְלוֹי בְּמִצְרַיִם" – לִידְתָּה בְּמִצְרַיִם, וְאִין הוֹרְתָה בְּמִצְרַיִם.

פרקי דר' אליעזר פרק לוט. וְכַשְּׁבָאוּ לְגַבּוּל מִצְרַיִם נִתְחַסְּפוּ כֹּל הַזְּכָרִים שְׂשִׁים וְשֵׁשׁ אִישׁ, וְיוֹסֵף וְשְׁנֵי בְנָיו בְּמִצְרַיִם הָרִי תִשְׁעָה וְשִׁשִּׁים. וְכְּתִיב "בְּשַׁבְעִים נִפְשׁ". מָה עָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? נִכְנַס בְּמִנְיָן עִמָּהֶם וְעָלוּ בְּמִסְפַּר שְׁבַעִים נִפְשׁ, לְקַיֵּם מָה שְׁנַאֲמַר "אֲנֹכִי אֲרַד עִמָּךְ מִצְרַיִם". וְכַשְּׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם נִתְחַסְּפוּ כֹּל הַזְּכָרִים שְׂשִׁים רַבּוּא חֶסֶר אֶחָד, מָה עָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? נִכְנַס בְּמִנְיָן עִמָּהֶם וְעָלָה בְּמִסְפַּר עִמָּהֶם, לְקַיֵּם מָה שְׁנַאֲמַר "וְאֲנֹכִי אֵעֶלְךָ גַם עִלָּה".

אבא רבנא כאן. וּבּוּזָה הָאוּפֵן הִיוּ כֻלָּם ע' ר"ל יַעֲקֹב וּבְנֵי לָאָה ל"ג וּבְנֵי זֹלְפָה י"ו וּבְנֵי רַחֵל י"ד וּבְנֵי בִלְהָה שְׁבַעָה וְאִם כֵּן ע' נִפְשׁ הֵם יוֹצֵאֵי יֶרֶךְ יַעֲקֹב.

*****

עִם דִּינָה, דְּכְּתִיב: "וְנָתַתְּ דִּינָהּ בְּתוֹ". אֵלֶּא מַעֲתָה, תְּאוּמָה הֵימָּה עִם בְּנִימָן – דְּכְּתִיב: "וְנָתַתְּ בְּנִימָן אֶחָיו בֶּן אִמּוֹ"! אָמַר: מִרְגְּלִית טוֹבָה הֵימָּה בְּנִי, וְנָתַתְּ מִבְּקוֹשׁ לְאַבְדָּה מִמֶּנִּי; הֲכִי אָמַר רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא: זֶה יוֹכֵד – שְׁהוֹרְתָה בְּדָרְךָ, וְלִידְתָּה בֵּין הַחֹמוֹת; שְׁנַאֲמַר: "אֲשֶׁר יִלְדָה אוֹתָהּ לְלוֹי בְּמִצְרַיִם" – לִידְתָּה בְּמִצְרַיִם, וְאִין הוֹרְתָה בְּמִצְרַיִם.

(1) פרשתינו מו, כז. וּבְגֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר־יָלַדְלוֹ בְּמִצְרַיִם נִפְשׁ שְׁנָיִם כִּלְהִנְפֹשׁ לְבֵית־יעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיִם שְׁבַעִים:

(2) ב"ב קכג עמוד ב. בְּעָא מִינֵיהּ אַבָּא חֲלִיפָא קַרְנֵי מַרְבִּי חֲזִיא בַר אַבָּא: בְּכֻלְלָן – אַתָּה מוֹצֵא שְׁבַעִים; בְּפִרְטָן – אַתָּה מוֹצֵא שְׁבַעִים חֶסֶר אֶחָד! אָמַר לֵיהּ: תְּאוּמָה הֵימָּה

3 בראשית רבה פרק צד, ט. כל הנפש הבאה וגו' ובני יוסף אשר ילד לו וגו' (בראשית מו, כו כז), רבי לוי בשם רבי שמואל בר נחמן ראינו מנמיח אדם גומן לחברו ששים נשמה כוסות וחוזר ונותן לו אף שלשה והוא מונה אותם שבעים, אלא זו יוכבד שהשלימה מנגן של ישראל במצרים. רבי לוי בשם רבי שמואל בר נחמן אמר יוכבד עבירה בארץ פנעו, ולדתה בארץ מצרים, הן היא דכתיב (במדבר כו, ט): ושם אשת עמרם יוכבד וגו', על פיילי דמצרים נולדה

תרגום יונתן כאן. ובנוי דיוסף דאתילידו ליה במצרים נפשתיא תרין ויוסף דהנה במצרים ויוכבד ברת לוי דאתילידת במעלהון למצרים ביני טוריא סכום כל נפשתיא לבית יעקב דעלא למצרים שובעין

5 פרשתנו מו, טו. אלה ו בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם ואת דינה בתו כל־גפוש בגיו ובנותיו שלשים ושלש:

רש"י ד"ה שלשים ושלש. ובפרטן אי אתה מוצא אלא שלשים ושנים, אלא זו יוכבד שנוולדה בין החומות בכניסתו לעיר, שגאמר אשר ילדה אתה ללוי במצרים – לדתה במצרים ואין הורתה במצרים:

שם כו. כל־הנפש הבאה ליעקב מצרימה יצאי ורכו מלבד נשי בני־יעקב כל־גפוש שלשים ושלש:

רש"י ד"ה כל הנפש הבאה ליעקב. שיצאו מארץ פנעו לבא למצרים; ואין "הבאה" זו לשון עבר אלא לשון הונה, כמו בערב היא באה (אסתר ב' ד'), וכמו והנה רחל בתו באה עם הצאן (בראשית כ"ט), לפיכך טעמו למטה בא"ל, לפי שפשיצאו לבא מארץ פנעו לא היו אלא שלשים ושלש, והשני, כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים – הוא לשון עבר, לפיכך טעמו למעלה בפ"ת, לפי שמשבאו שם היו שבעים, שפשיצאו שם יוסף ושני בניו, ונתוספה להם יוכבד בין החומות. ולדברי האומר תאומות נולדו עם השבטים, צריכים אנו לומר שמתו לפני ורדתן למצרים, שהרי לא נמנו כאן; מצאתי בויקרא רבה, עשו שש נפשות היו לו, והכתוב קורא אותן נפשות ביתו, לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה; ויעקב שבעים היו לו, והכתוב קורא אותן נפש, לפי שהיה עובדים לאל אהד:

במדבר ג, טו. פקד את־בני לוי לבית אבתם למשפחתם כל־יגור מבו־חדש ומעלה תפקדם:

רש"י ד"ה מבן חדש ומעלה. משיצא מקלל נפלים הוא נמנה לקרא שומר משמרת הקדש; א"ר יהודה ברבי שלום למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הכהן, שגאמר "אשר ילדה אתה ללוי במצרים" (במדבר כ"ו:נט), — עם פניסתה בפתח מצרים ילדה אותה ונמנית בשבעים נפש, שפשיצאתה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחד, והיא השלימה את המנגן (תנחומא):

פנחס כו, נט. ושם ו אשת עמרם יוכבד בת־לוי אשר ילדה אתה ללוי במצרים ונתלד לעמרם את־אהרן ואת־מלשה ואת מרים אחתם:

רש"י ד"ה אשר ילדה אתה ללוי במצרים. לדתה במצרים ואין הורתה במצרים, פשינכנסו לתוך החומה לדתה, והיא השלימה מנגן שבעים, שהרי בפרטן אי אתה מוצא אלא שלשים ותשע:

6 פרקי דר' אליעזר פרק לט. וכשבאו לגבול מצרים נתנחשו כל הזכרים ששים ושלש איש, ויוסף ושני בניו במצרים הרי תשעה ושלשים. וכתיב "בשבעים נפש". מה עשה הקדוש ברוך הוא? נכנס במנגן עמהם ועלו במספר שבעים נפש, לקיים מה שגאמר "אנכי ארד עמך מצרימה". וכשעלו ישראל ממצרים נתנחשו כל הזכרים ששים רבוא חסר אחד, מה עשה הקדוש ברוך הוא? נכנס במנגן עמהם ועלה במספר עמהם, לקיים מה שגאמר "ואנכי אעלה גם עלה".

7 ב"ר שם. ויש אומרים הקדוש ברוך הוא השלים עמהם את המנגן.

פסיקטא דר"כ פרק י. ר' יוחנן הוה יתיב דרש כיצד היו המים עשויין לישר' כחומה. דרש ר' יוחנן כאילין קנקיליאי. אדיקת שרח בת אשר ואמרת תמן הוינא ולא הוון אלא כאילין אמפומטא. ר' יוחנן הוה יתיב דרש כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יצאי יריכו וגו' (בראשית מו:כו), ויוסף ושני בניו, והא אינון חסירין חדא, ר' לוי בשם ר' חמא בר' חנינא זו יוכבד שנולדה על פילי מצרים. ויש אומ' סרח בת אשר השלימה מניינן של יש', אנכי שלומי אמוני ישראל (שמואל ב' כ:ט), אני השלמתי מיניינן של ישראל, אני השלמתי נאמן לנאמן. א"ר תנחום בר' חנילאי הקב"ה נכנס עמהם בכבודו. ומה טעמא, הוא תהלתך והוא אלהיך (דברים י:כא), מה כת' בתריה בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה (שם כב).

9 ראב"ע פרשתינו מו, כג. יש אומר, כי מספר שבעים בעבור שהוא סך חשבון, כי ששים ותשע הי', וזה המפרש טעה, בעבור שמצאנו כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש והם שלשים ושתים, ובדרש כי יוכבד נולדה בין החומות גם זה תמה, למה לא הזכיר הכתוב הפלא שנעשה עמה שהולידה משה והיא בת ק"ל שנה, ולמה הזכיר דבר שרה שהיתה בת תשעים, ולא די לנו זה הצער, עד שעשו פייטנים פיוטים ביום שמחת תורה, יוכבד אמי אחרי התנחמי והיא בת ר"ג שנה, וכי אחיה חי כך וכך שנים דרך אגדה או דברי יחיד, והנכון בעיני שיעקב בחשבון וממנו יחל, כאילו אמר כל נפש בניו ובנותיו עם נפשו שלשים ושלש, והראיה ע"ז שאמר בתחלה יעקב ובניו, ואם יטען טוען ויאמר, כי הנה כתוב, ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש, דע כי הכתוב לא חשש להוציא אחד משבעים, כאשר אמר "אשר ילד לו בפדן ארם" (בראשית לה כו) ולא נולד לו בנימין שם, כי גם בזו הפרשה, שנים עדים, האחד שאמר "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו" (בראשית מו ח) והנה הזכיר כי יעקב מבני ישראל, כי לא הלך הכתוב כי אם אחר הרוב, והעד השני "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים" (בראשית מו כז), ומנשה ואפרים לא באו אל מצרים, כי שם הי' ושם נולדו וכתוב אחריו "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה" (דברים י כב) ואלה שניהם לא ירדו, ג"כ זה הכתוב לעד כי יעקב נכנס בחשבון כי נפש יש לו והוא העיקר:

שומת א, ה. וַיְהִי כִּלְנֶפֶשׁ יִצְחָק יִרְדֹּף יַעֲקֹב שְׁבַעִים נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף הֵיךָ בְּמִצְרַיִם:

ראב"ע. יצאי ירך. רמז לקרוב אליו אבר המוליד כמו להסך את רגליו. כי ששים ותשע היו אך יעקב יחשב בראשונה. על כן כתב בתחלה את יעקב כמו שאמרנו למעלה ופרשה הראשונה ויגש אליו כתוב יעקב ובניו והנה עם יעקב היו כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש. והעד בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה. כי נפש היתה ליעקב. ויוסף שהיה במצרים במספר הוא ושני בניו:

פרשתינו פרשתינו מו, טו. אָלֶהָ | בְּנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לַיַּעֲקֹב בְּפָנָיו אֲרָם וְאֵת דִּינָה בְתוּלָה פְּלִינֶפֶשׁ בְּנֵיו וּבָנוֹתָיו שְׁלִשִׁים וְשָׁלֹשׁ:

רשב"ם ד"ה כל נפש בניו ובנותיו - של יעקב ולא ה הכל ל"ג עם יעקב. ורבותינו פירשו: זו יוכבד שנולדה בין החומות.

רשב"ם שם פסוק כו ד"ה כל נפש ששים ושש - כי יעקב שהוא מחשבון של שלשים ושלש של לאה אינו בכלל יוצאי יריכו, כי יוצאי יריכו לא היו כי אם ששים ותשע. וכן משה אמר: בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה שיעקב ובניו היו שבעים.

דעת זקנים פרשתינו מו, כז ד"ה הבאה מצרימה שבעים - פי' עם יעקב וראש הענין מוכיח כך דכתיב אלה שמות וכו'. להודיע שיעקב מן המנין עם בניו ונכלל עם בני לאה שאין בפרטן אלא ל"ב והכתוב מונה אותן ל"ג עם יעקב לפי שהוא מן המנין הראשון וממנו החל למנות מנין השבעים והכי פשוטה דקרא כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה אם תרצה לידע מנינם מנה עם יעקב ותמצאם שבעים ולפי מה שפירשתי למעלה אין צריך לומר שיהא יעקב מן המנין כי הקדוש ברוך הוא נמנה עמהם ומשלים המנין:

רלב"ג. כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יוצאי ירכו. הנה לא מנה בזה המספר יעקב כי לא היה מיוצאי ירכו גם לא מנה יוסף ושני בניו כי לא היו באים אז למצרים אבל נמצאו שם וכאשר הוסיף על זה המספר הוא ויוסף ובניו היו מספרם שבעים.

אברבנאל כאן. והנה ספרה התורה מספר בני יעקב ובניהם אשר ירדו מצרימה כדי שנדע חסדי י"י עמהם כי בשבעים נפש ירדו מצרימה ויצאו משם ברד"ו שנים שש מאות אלף רגלי הגברים לבד מנשים וטף והנה מה שמנה בני לאה ל"ג והמה ל"ב כבר כתב הראב"ע על דרך הפשט שנמנה עמהם יעקב וכמו שאמר בתחלה יעקב ובניו כי הוא גם כן נכנס באותו מנין. ואמנם מספר בני רחל היו י"ד עם שני בני יוסף כי עם היותם במצרים ואינם מכלל הבאים היו בכלל בני רחל ולמעלת יוסף כינה אותה בלבד הכתוב כאן באשת יעקב ובזה האופן היו כלם ע' ר"ל יעקב ובני לאה ל"ג ובני זלפה י"ו ובני רחל י"ד ובני בלהה שבעה ואם כן ע' נפש הם יוצאי ירך יעקב. ואמנם אמרו כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יוצאי ירכו וגו' ששים ושש הוא בלבד מספר יוצאי ירך יעקב כשבאו עמו מצרי' שלא נמנה עמהם יעקב עצמו אחרי שאמר יוצאי ירכו ולא ג"כ יוסף ובניו כי לא באו עמו ולכן היו הנשארים ס"ו בני לאה ל"ב בני זלפה י"ו בני רחל שהם בנימן ובניו י"א בני בלהה שבעה הרי הם ששים ושש ומאשר התחברו אליהם יוסף ובניו שהיו במצרים ויעקב עצמו שהיה עקר הבית היו כל הנפש הבאה מצרימה אם עתה ואם ביאת יוסף שבא הוא בפעל

ובניו באו עמו בכח היו ע' באמת ובדיוק וכמו שאמרה התורה בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה והותרה בזה השאלה הי"ח:

אור החיים פרשתינו מו, ח. והנכון בפשט הכתובים הוא כי ב' מנינים מונה הכתוב באחד מונה יעקב ובאחד מונה זרע יעקב, ולזה כשכולל יעקב ובניו הנה הם שבעים וכשמפרט בניו מבלעדי יעקב אינם אלא ס"ט. גם בזה ידויקו הכתובים במה שהערנו בהם כי בתחלה הראנו באצבע כי מכנים יעקב במנין הראשון של בני לאה, והוא אומרו **יעקב ובניו** פירוש כי מכניסו בכלל מנין זה ולזה אמר לבסוף **כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש** פירוש כל נפש האמורים בפרשה זו בצירוף בניו ובנותיו והוא עמהם בצירוף החשבון ולא הוצרך להזכירו וסמך על מה שרשם בתחילת הענין יעקב ובניו. ואולי כי לזה אמר תיבת **כל** לכלול האב עם הבנים במספר זה. ותמצא שבצירוף בני זלפה שאמר בסמוך אמר (י"ח) ותלד וגו' שש עשרה נפש ולא אמר כל, והגם שבמספר בני רחל (כ"ב) אמר כל להיות שרצה לכלול בני יוסף שבהם עולה החשבון לסכום הרשום, ומה שאמר (כ"ה) כל בבני בלהה נתכוין לומר שאין בכולן אלא שבע חשבון קטן:

בראשית רבה שם. ויש אומרים יעקב השלים עמקם את המנין.

(11 ב"ר שם. ויש אומרים חושים בן דן השלים עמקם את המנין. בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב (בראשית מו, כג): וכן דן חושים, הָדָא הוּא דְכָתִיב (שמואל ב כד, ו): וַיָּבֹאוּ הַגְּלָעָדָה וְאֵל אַרְצָה תְּחִתִּים תְּדַשִּׁי וְגו', בֵּית יִרְחָ, יִרְחָ סִינַי, מִדָּה כְּנָגֵד מִדָּה, דֵּן נִכְנַס בְּצִלְמוֹנֵיתוֹ אֶצְל אָבִיו וּמִתְבָּרַךְ בְּשִׁבְעִים אֶלְף, וּבְנִימִין נִכְנַס בְּעֵשְׂרֵה וּמִתְבָּרַךְ בְּאַרְבָּעִים אֶלְף. וְיֵשׁ אֲמָרִים סָרַח בַּת אֲשֵׁר הַשְּׁלִימָה עִמָּהּ אֵת הַמְּנִין, הָדָא הוּא דְכָתִיב (שמואל ב כ, טז זי): וַתִּקְרָא אֵשֶׁה חֲקָמָה מִן הָעִיר וַיִּקְרַב אֵלֶיהָ וַתֹּאמֶר הָאֵשֶׁה הֵאֱמָה יוֹאֵב..

יפה תואר. חושים בן דן השלים המנין. פ"י שהיו לו שני בנים ולא הזכיר הכתוב אלא שם האחד כי השני מת וכמ"ש הראב"ע ובעל המדרש שדא ב"י נרגא מתורתו של ר"מ דכתיב וכן דן בל"י ולא הי' לו אלא בן אחד ונקרא בל"ר וכמו ובני פלוא אליאב וכן מביא הדרש מן דן נכנס בצלמוניות אצל אביו נראה שלא היה לו אלא אחד. לכן מוכרחים אנחנו לומר כי סרח בת אשר השלימה את המנין. שהיא חשובה כשנים לפי שהיתה

חסידה וחכמה והאריכה ימים הרבה ויחיד השלם נחשב לרבים. אמנם הכתוב לא חשב אותה לשנים רק בבואו להשלים למנין שבעים. אבל במנותו את בני זלפה לא נחשבת רק לאחת וכן אנו מוכרחים לחלק גם לשאר התירוצים. כי להשלים למנין שבעים בה לכלל אשר לא עשה כן בראשונה:

פירוש מהרז"ו. חושים בן דן. צ"ע איך חושב אחד לשנים. אך במד"ש שם הגירסא וי"א בן דן השלים המנין יתכן שהכוונה שהיו לדן שני בנים ולא נתקיים לו אלא חושים לבד אך בעת חשבון השבעים היה קיים:

גבורות ה' פרק יג. ויש לשאול, באיזה אופן היה כאן שבעים נפש יוצאי ירך יעקב. ויש דעות הרבה בזה; רבי לוי אומר, אמם יוכבד השלימה המנין, כי היתה לידתה בין החומות. והדבר הזה שהיתה לידתה בין החומות כבר נתבאר למעלה, עיין שם. ויש בזה עוד טעם, כי היתה לידתה במצרים בשביל שלא היתה יוכבד רק השלמה להשלים שבעים נפש, ומפני שלא היתה רק השלמה כמו שיתבאר בסמוך, לכך לא היתה לגמרי כמו הראשונים, שנולדים בארץ כנען. ויש אומרים יעקב השלים המנין, כי היה יעקב נמנה עם "יוצאי ירך יעקב", ואף כי לא שייך אצלו "יוצאי ירך יעקב", כיון שהיה להשלמה יאמר בזה (שמות א, ה) "ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש". ויש אומרים הקב"ה השלים המנין. הנה תראה כי הכל מסכימים כי המשלים, במה שהוא השלמה, הוא מובדל מן הפרטים. לכך הקב"ה, שבא עמהם למצרים, השלים המנין של ישראל, לפי שהוא כולל אותם, ובצד הזה נכנס בכללם, והבן זה היטב. **ויש אומרים** חושים בן דן השלים המנין. ואין רצונו לומר שבזה היה די שחושים בן דן השלים המנין, שהרי עדיין לא היה רק ס"ט. אלא בא לומר כי ההשלמה היה חושים בן דן, שהיה אחרון, שכך תמצא בדין ודגל שלו באחרונה. וסובר כי יעקב נמנה בכלל שבעים נפש, והוא התחלה להם שהרי ממנו יצאו, וחושים בן דן השלים המנין. ויש אומרים סרח בת אשר השלימה המנין של שבעים נפש, כי ראוי להיות נקבה באחרונה של מספר, שאין כל כך חשובה הנקבה. ולא תמצא בשבעים נפש נקבה חוץ מסרח בת אשר בשבעים נפש (בראשית מו, יז), ודינה בבני יעקב (שם פסוק טו), כי המנינים הם שנים; מספר בני יעקב, ומספר שבעים נפש, ובכל מספר נקבה אחת. **נמצא כי** במה* שהיה יעקב תם שורש האמת הוא אחד, כמו כל שורש שהוא אחד, כן ראוי שיהיו בניו שנים עשר גם כן. והיינו שאמרו בפרק מקום שנהגו (פסחים נו.),

שאמרו בני יעקב ליעקב אביהם, כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד, כדאיתא בפסחים. וזה כמו שיעקב הוא שורש ישראל, והשורש הוא אחד, כך בניו הם אחד בעבור שיש לדבר אחד שנים עשר גבולים, וכמו שהדבר בעצמו הוא אחד, כך גבוליו אחדים, ולכך מספר שנים עשר הוא ראוי לבני יעקב. ויוצאי ירך יעקב היו שבעים נפש, זה היה התחלת אומה הישראלית שבעים נפש, כמו שהיה* כלל האומות ע' אומות. והדברים אלו עמוקים, ואין לפרש יותר מזה.

רא"ש סוף פסחים. ומחייבין לממני יומי דשבעה שבועי מדאורייתא מחמיסר מדאורתא דחמיסר בניסן נגהי שיתסר דכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת ותנו רבנן מנחות דף סה: וספרתם לכם שתהא ספירה לכל אחד. פירוש מדלא כתיב וספרת לך כדכתיב גבי שמיטה והתם הספירה בב"ד שהיו מברכין בכניסת השנה. אבל וספרתם לכם משמע ספירה לכל אחד ואחד ממחרת השבת ממחרת יום טוב. תנ"ה מיום הביאכם תספרו חמשים יום יכול יקצור ויביא אימתי שירצה ויספור ת"ל מהחל חרמש בקמה תחל לספור וכו'. יכול יקצור ויספור ואימתי שירצה יביא תלמוד לומר מיום הביאכם תספרו. יכול יקצור ויספור ויביא ביום. תלמוד לומר שבע שבתות תמימות תהיינה אימתי הן תמימות בזמן שאתה מונה מבערב. יש מקשין כיון דקרא קאמר תספרו חמשים יום למה אין אנו מונין אלא תשע וארבעים יום ודוחקין לפרש הפסוק עד ממחרת השבת שהוא יום חמשים תספרו אי נמי חמשים יום אוהקרתם דבתרי קאי והכי קאמר עד ממחרת השבת תספרו ולא עד בכלל. חמשים יום והקרתם מנחה חדשה לה'. ולי נראה שאין אנו צריכין לדחוקות הללו. כיון דכתב ביה בהדיא שבעה שבועות תספר לך אין לספור יותר משבעה שבועות ומתספרו חמשים יום לא קשיא מידי שכן דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשירית פחות אחת מונה אותו בחשבון עשירית ואינו משגיח על חסרון האחד. כיוצא בו כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים בראשיתו מו וכן ארבעים יכנו דברים כה. וכי היכי דמצוה למימני יומי מצוה למימני שבועי דאמר אביי שם דף סו. מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי. רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי אמיר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש הוא. ופירש ר"י ונראה דספק חשיכה יכול לברך ואין צריך להמתין עד שיהא ודאי לילה כיון דהוי ספקא דרבנן ועוד נראה דעדיף טפי סמוך לחשיכה משום תמימות.

קרבן נתנאל. כיוצא בו כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים. ותימא דהא בפ' יש נוחלין (בבא בתרא דף קכ"ג) בכללן אתה מוצא שבעים ובפרטן אתה מוצא שבעים חסר אחת. ולתירוץ רבינו ה"ל לשנויי התם כיון שמגיע לסכום עשירית פחות א' מונה אותה בחשבון עשירית ואינו משגיח על חסרון אחד. וי"ל בדוחק דהתם לא שאל מקרא הבאה מצרימה שבעים אלא ה"ק דחשיב הבאה ליעקב מצרימה כל נפש ששים ושש. ויוסף ואפרים ומנשה ויעקב נמצא בכללן אתה מוצא שבעים ובפרטן אתה מוצא חסר אחד מבני לאה כי לא היה מבני לאה כי אם שלשים ושנים וקרא קחשיב אלה בני לאה שלשים ושלש ומדוקדק שאמר בכללן אתה מוצא שבעים. מה הלשון מוצא הכי הוה ליה להקשות כתיב כל הנפש הבאה מצרימה שבעים ובפרטן כו'. אלא מקרא לא הוי קשה כמו שכתב רבינו. אך אם נמנו כל הכללים יחד וכדפירשתי והא דלא בעא מיניה על בני לאה לחוד בכללן אתה מוצא ל"ג ובפרטן אתה מוצא ל"ב דידע לתרץ ואת דינה ריבוי. משום הכי פריך בכללן אתה מוצא שבעים ואם את ריבוי הא כתיב ואת בנימין וא"כ הוי ע"א: ועוד נראה דעדיף טפי סמוך לחשיכה משום תמימות. ובסי' תפ"ט בב"י ארוך והקצר מסיק והמדקדקים אין סופרים עד צאת הכוכבים וכן ראוי לעשות:

(12) פרשתינו מו, ז. בָּנָיו וּבְנֵי בְּנָיו אֲתוּ בְּנֵיהֶם וּבְנֵיהֶם בְּנָיו וְכָל־יִרְעוּ הַבָּיָא אֲתוּ מִצְרָיִמָה

וישב לז, לה. וַיִּקְמֹוּ כָל־בְּנָיו וְכָל־בְּנֵיהֶם לְנַחֲמֹו וַיִּמְאֹן לְהַתְנַחֵם וַיֵּאמֶר קִי־אֲרָד אֶל־בְּנֵי אָבִי שְׂאֵלָה וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ אָבִיו:

רש"י ד"ה וכל בנתיו. רבי יהודה אומר אֲתוּת תאומות נולדו עם פל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט וְנִשְׂאוֹם, רבי נחמיה אומר בְּנֵיהֶם הֵיוּ, אֶלָּא מֵהוּ נָכַל בְּנֵיהֶם? – פְּלוּתֵיהֶם, שְׂאֵין אָדָם נִמְנָע מִלְקָרָא לְהַתְנַחֵם בְּנֵו וּלְכַלְתוּ בְּתוֹ:

(13) וארא ו, כ. וַיִּקַּח עִמָּרָם אֶת־יוֹכָבֵד בְּתוּלָה לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־מִשֵּׁה וַשָּׁנִי תִינִי עִמָּרָם שָׁבַע וַשְׁלִישִׁים וּמָצַת שָׁנָה:

פנחס כו, נט. וַשֵּׁם אֶת־שֵׁם עִמָּרָם יוֹכָבֵד בְּתוּלָה לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם וַתֵּלֶד לְעִמָּרָם אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־מִשֵּׁה וְאֶת־מָרְיָם אֶחָתָם:

הפך לבם לשנא עמו להתנפל בעבדיו, לקים מה שצאמר (הושע ה, ז): עתה יאכלם חדש את חלקיהם. מלך חדש, שצמד וחדש עליהם גזרותיו. אשר לא ידע את יוסף, וכי לא היה מפיר את יוסף, אמר רבי אבין משל לאחד שרגם אוקבו של המלך, אמר המלך התיזו את ראשו, פי למחר יעשה בי כך. לכה כתב עליו המקרא, פלומר היום אשר לא ידע את יוסף, למחר הוא עתיד לומר (שמות ה, ב): לא ידעתי את ה'.

שמות א, ו. נמת יוסף וכל-אחיו וכל הדור ההוא:

רשב"ם. וכל הדור ההוא - שבעים נפש.

ספרנו. וכל הדור ההוא. כל שבעים נפש, שלא בא הדור לקלקול גמור כל ימיהם:

לקוטי שיחות חלק טז עמוד 15 הערה 37. ראה בסוף.

25 צרור המור כאן. כל נפש ששים ושש. לפי שנכנסו נקבות עמהן במנין. כתב המנין בלשון נקבה. אבל בבני יוסף שלא היתה נקבה עמהם. אמר בלשון זכר שנאמר ובני יוסף וגו'... ע"כ כתבתי מן המדרש לפי שדקדקו בה כל מה שאפשר לדקדק. ולא ראיתי להאריך בכל הפרשה:

27 תוס' קידושין ב עמוד ב ד"ה וליתני שלשה - פירוש, משום דכל התורה כולה בלשון זכר נאמרה.

נח ו, כ. מהעוף למינהו ומן-הבהמה למינה מפל רמש האדמה למינהו שנים מפל יבאו אליה להחיות:

שם ז, ב. מפל הבהמה הטהורה תקח-לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן-הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו:

28 משכיל לדוד פרשתינו מו, טו. שלשים ושלש ובפרטן וכו' ההרגש שמבחוץ גר' דק"ל מאי דכתיב כל נפש בניו ובנותיו ל"ג דמאח' שלא היה בכל בני לאה רק בת א' דינה לא הול"ל ובנותיו רק ובתו דבשלמא בפי' ויקומו כל בניו וכל בנותיו שבפרש' וישב שפיר מדריש למר כדאית ליה כלותיו הכנעניות ולמכ"ל תאומות הנולדות עם השבטים כדפירש"י שם אבל הכא לא שייך לא הא ולא הא דכנעניות אינם בכלל יוצאי יריכו והתאומות צ"ל שמתו כמ"ש רש"י בסמוך וא"כ אמאי כתיב ובנותיו ולפי מה שפירש"י ניחא שכולל גם יוכבד דבני בנים הרי הן כבנים ושייך לכתוב ובנותיו ודע דכדי להודיע שמה שהוסיף הכתוב על הפרטות בחשבון

הכולל היא נקבה לכך נכתב שלשים ושלש בלשון נקבה דהול"ל ושלשה כיון דרוב' זכרים והואיל ולרמוז זה הוצרך לכתוב כאן ושלש אגב כתב נמי בבני זלפה שש עשרה בל' נקבה לפי שבהם ג"כ היתה נקבה בכללם סרח בת אשר אבל בבני רחל ובני בלהה שלא היתה שם נקבה כתב המנין בל' זכר כל נפש ארבעה עשר כל נפש שבעה ומ"ש רבינו שגולד' בין החומות והכי אמור רבנן בב"ב צ"ל דהוכרחו לומר כן שנולדה דוקא בין החומות משום דאם לא נולדה אלא אחר הכניסה ממש לא היתה נכנסת בחשבון דבשלמא מנשה ואפרים אף על פי שנולדו במצרים ממש מ"מ הואיל שכבר נולדו קודם ביאת יעקב והיו שם שייך להכניסם בחשבון אבל זו אם איתא שלא נולדה אלא אחר שנכנסו בתוך מצרים ממש אין סברא להכניסה במנין והיתה גם היא בכלל תולדותיהן שהולידו אחר כך במצרים וא"א לומר גם כן שנולדה בדרך קודם כניסה כלל שהרי כתיב אשר ילדה וכולי במצרים לכך הוצרכו לומר שהיו שני חומות במצרים ונולדה בין החומות:

רד"ק פרשתינו מז, כו. כל נפש הבאה, אמר בזה המספר פעמים חשבון הזכרים, כמו ארבעה עשר, שבעה, ופעמים חשבון הנקבות כמו שלשים ושלש, שש עשרה, לפי שהגוף בלשון זכר והנפש בלשון נקבה.

29 זהר חלק ב ה עמוד ב. ר' חזי'א הנה יתיב קמיה דרבי שמעון, אמר ליה, מה חמת אורייתא לממני פנוי דיצקב, דאינון תריסר בקדמי'תא, ולקתר פן שבעים דקתיב, (בראשית מ"ו: כ"ז) פל הנפש לבית יעקב הבאה מצר'מה שבעים. ומאי טעמא שבעים ולא תיר. אמר ליה, לקביל ע' אומין, דאינון בעלמא, ואינון הוו אומה יחידא לקבל פלהון.

שם טז עמוד ב. רבי יצחק אמר, ישאל אינון לקביל פל שאר אומין דעלמא, מה שאר עמין אינון שבעים, אוף ישאל אינון שבעים, הך הוא דקתיב, (בראשית מ"ו: כ"ז) פל הנפש לבית יעקב הבאה מצר'מה שבעים. ומאן דשליט על ישאל, פאילו שליט על פל עלמא.

וישלה לה, יא. נאמר' לו אלהים אני אל שדל פרה ור'ה גוי וקתל גוים יהנה ממך ומלכים מתלציה יצאו:

רש"י ד"ה גוי וקהל גוים. שגוים עתידים פנוי להעשות פמנן הגוים, שהם ע' אמות, וכן פל הסנהדרין שבעים; דבר אחר שעתידים פנוי להקריב אסור פמות פגוים בימי אליהו):

האזינו לב, ה. בהנחל עליון גוים בהפרידו בגני אדם יצב גבלת עמים למספר בגני ישראל:

רש"י ד"ה למספר בני ישראל. בשביל מספר בגני ישראל שעתידין לצאת מגני שם, ולמספר שבועים נפש של בגני ישראל שירדו למצרים הציב גבלת עמים — שבועים לשון:

תיב"ע. באחסנות עלאה עלמא לעממא די נפקו מגנוי דנתא באפרישיותיה מקתבין ולישנין לבגני נשא בדרא דפליגותא בי הוא זמנא רמא פיצתא עם שובעין מלאכיא רבירבי עממין דאתגלי עמהון למחמי קרתא ובי הוא זמנא אקים תחומי אומיא פסכום מגנין שובעין נפשיתא דישראל דנתתו למצרים.

אור התורה במדבר עמוד יח. בת"י פ' האזינו ע"פ בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים למספר בני" באחסנות עילאה עלמא לעממא כו' אקים תחומי אומיא כסכום מנין שבעין נפשותא דישיראל דנתתו למצרים עכ"ל, וכן פרש"י שם נמצא גבולות עמים דדור הפלגה הם תח"י ע' מלאכים, ושבעים נפש דיעקב הם חלק ה', וע' מזה במד"ר ס"פ משפטים ס"פ ל"ב, ובמד"ר פ' נשא פ"ט דר"ל ע"ב (שהוא כג ב) יצב גבולות עמים למספר בני" וכמה הם כל הנפש הבאה לבית יעקב שבעים והאומות שבעים עכ"ל, זח"א ס"פ וישלח דף קע"ז ע"א ע"פ ואלה המלכים, ובד"ה תורה צוה דתקס"ז כ' וז"ל אך הנה שורש ומקור הראשון לע' שרים הם בחי' זמ"ל שמלכו בארץ אדום ומתו שנפלו ממעמדם ומדרגתם בבחי' האצילות כו' וירדו למטה להיות מקור לע' שרים להיות מהם קיום וחיות לדצח"מ הגשמיים, ובהביאור שם שהשבירה הי' בנקודים דבינה, ומשם שורש ע"ש הנ"ל, וע' נפש דיעקב הם מבחי' התיקון והוא המתקן ומברר עולם התהו, וזהו ענין מורשה קהלת יעקב שע"י הברור שע"י מעשה המצות הנה התיקון הוא היורש את בחי' התהו כו'. ומזה יובן ענין יצב גבולות עמים למספר בני", שהרי ע' נפש הם הכלים דתיקון שכבר נתקנו ע"י שם מ"ה ובהכלים מלוכש העצמות כנ"ל, וע"כ הם המבררים ע' שרים דדור הפלגה, ולכן נאמר ימי שנתינו בהם שבעים שנה ג"כ לתקן ע' בחי' הנ"ל שנמשכו מזמ"ל דתהו שנפלו בשבכה כ"כ, ועמ"ש בד"ה אם בחקתי תלכו שזהו ענין שמ"ע שם ע' והע' הוא אור שבעת הימים שע"י ברור דתהו יומשך גלוי אור שבעת הימים, וע' בסידור ח"ב שער הלולב בד"ה להבין שורש ענין הלולב ומינוי, גבי

וז"ש ע נפש לשון יחיד הגם שהם שבעים אינו רק כמו נפש אחד ממש משא"כ בעלמא דפרודא כמו בעשו כתיב נפשות עשו לשון רבים כמ"ש ומשם יפרד כו' עכ"ל, וזהו בהפרידו בני אדם, והיחוד דע' נפש זהו לפי שבהם יוצאי ירך יעקב שהוא בריח התיכון ת"ת שממשיך בחי' עושה שלום במרומיו חיבור ההפכיים כמ"ש באג"ה סי' י"ב, וע' עוד מענין ע' נפש בלק"ת פ' חקת בד"ה ויקחו אליך פרה איתא במשניות פ"א ובת"א פ' וישב בד"ה בכ"ה בכסליו, יוצאי ירך יעקב שבעים נפש ז' הנרות שהם ז' המדות לך ה' הגדולה והגבורה כו' והם יוצאי ירך יעקב יו"ד עקב דהיינו בחי' יו"ד הוא בחי' חכמה, וע"ש דכמ"כ יש ז' מדות לעומת זה בקליפה נגד הקדושה כו' וצריך לבררם ולהפכם, וברור זה היינו ע' נפש הנ"ל, וע' זח"א פ' מקץ דקצ"ד א' בענין ז' שבלים הטובות העולים בקנה אחד, וכן ז' פרות הטובות שנאמר עליהן ותרענה באחו, ויש לעומת זה, ובזהר מקץ שם דקצ"ה א' ע"פ מי כהוי' אלקינו ועל דא קוב"ה לא גלי שמיה קדישא בר לישראל בלחודוי דאינון חולק עדביה ואחסנתיה ועלמא פליג קוב"ה לממנן תריסין והא אתמר דכתיב בהנחל עליון גוים כו' וכתיב כי חלק הוי' עמו. נשמע ע' שרים מקבלים משם אלקים וצדיקים מקבלים משם הוי' וע' מזה באגה"ת פ"ד ובלק"ת פ' בלק בד"ה מה טובו ספ"א ובזח"ב משפטים דצ"ו ע"א.

לקוטי תורה ראה ל עמוד ב. הענין יובן בהקדים מארז"ל עתיד חזיר ליטהר (עיי' במדרש תהלים סי' קמ"ו ע"פ מתיר אסורים ובספר מאורי אור אות ח' סעיף ו' ועיי' ברבות ס"פ שמיני) דהנה כתיב יכרסמנה חזיר מיער והע"ן שבתיתב מיער הוא ע"ן תלויה להיות ידוע ששרש יניקת הע' שרים. הוא מבחינת ז' מדות - עליונות הכלולים מעשר שהם ע' ובקדושה הם ע' נפש דיעקב וזהו יצב גבולות עמים למספר וגו', ובהיותם מקבלים מבחי' ז' מדות עליונות הכלולים מעשר שהם ע' אזי הע' תלויה להיות כי מרחוק - אור האלקי יאיר עליהם שאינו מתלבש בפנימיותם רק מאיר עליהם בבחי' מקיף ורם ומתנשא עליהם כמ"ש רם על כל וגו' ועמ"ש בד"ה ראה ריח בני, ויער זה הוא עולם המלאכים כמ"ש אכלתי יערי שהוא בחי' יוצר אור שמשם מתחיל עה"ד טו"ר ומשם יש יניקה לע"ש ואמנם מקבלים בריחוק כנ"ל וכאשר מקבלים אור ושפע האלקית נעשים אח"כ בבחינת פירוד וזהו יכרסמנה חזיר מיער כו'.

אור התורה סוכות עמוד א'תשסה. וזהו מ"ש יצב גבולות עמים למספר בני", כי לנגד ע' נפש דיעקב בסט'

דקדושה להיות שורש כללות נש"י במדות דקדוש' והמדות הן ז' וכאו"א כלול מ' כידוע כך הציב מחצב שורש אוה"ע במספר כזה להיות שרשם מז' מדות דנוגה כנ"ל וכל מדה כלולה מ' ע"כ המספר שלהם ג"כ ..

30) רמב"ן בהעלותך יא, טז. אספה לי שבעים איש מזקני ישראל כבר הזכירו רבותינו כי שבעים אומות הן בשבעים לשון ויש לכל אחת ואחת מזל ברקיע ושר למעלה כענין שנאמר בדניאל (י יג) ושר מלכות פרס וכתוב (שם) אצל מלכי (יון) פרס וכן והנה שר יון בא (שם פסוק כ) והוא שנאמר (ישעיהו כד כא) יפקוד ה' על צבא המרום במרום (מכילתא שירה ב) ואמרו (סוכה נה) כי פרי החג ירמזו בהם ובפרקי רבי אליעזר (פרק כד) אמר הקב"ה לשבעים מלאכים הסובבים כסא כבודו בואו ונבלבל לשונם ולכן היה המספר ביורדי מצרים שבעים וצוה המספר הזה בשופטי ישראל כי המספר הזה יכול כל הדעות בהיותו כולל כל הכחות ולא יפלא מהם כל דבר וכן במתן תורה ושבעים מזקני ישראל (שמות כד א) כי ראוי במספר השלם הזה שישרה עליהם כבוד השכינה כאשר היא במחנה העליון כי ישראל צבאות השם בארץ כמו שנעשה ארון וכפורת ומשכן בדמות המשמשין במרום ונעשו הדגלים בדמיון המרכבה אשר ראה יחזקאל להשרות שכינה עליהם בארץ כאשר היא שכינה בשמים והנה משה על גבי שבעים זקנים רמז לישראל שהוא גוי אחד בארץ וקבלו רבותינו (סנהדרין ב) כי כל סנהדרין גדולה היושבת בבית השם במקום אשר יבחר לשכנו שם כן יהיה מנינם שבעים והנשיא על גביהם כמשה רבינו והנה הם שבעים ואחד וכן האותיות בשם הגדול המפורש שבעים ושתים כנגד השרים והשם המיוחד שהוא אדון יחיד על כולם ולזה ירמוז הכתוב באמרו (תהלים פב א) אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט כי השכינה עמהם להסכים על ידם ואמר הכתוב (שם פסוק ב) עד מתי תשפטו עול יזהיר בהם אחרי שהשם הנכבד עמהם בדבר המשפט איך לא תיראו ממנו להטות המשפט כטעם העם המכעיסים אותי על פני (ישעיהו סה ג) ואומר עוד (תהלים פב ו) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם כי מספרכם כמספר שרי מעלה ואדון היחיד ואמרתי שתשבו מושב אלהים בארץ אכן כאדם תמותון כאדם הראשון שגורש ממקומו הנכבד ומת כן תתגרשו מבית השם ותמותו וכאחד השרים של מעלה הייתם ותפלו מן המעלה ההיא וכבר הזכרתי מן הענין הזה בסדר ואלה המשפטים (שמות כא ו):

בחי נח י א. ואלה תולדות בני נח שם הם ויפת. מן הכתוב הזה עד פרשה ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים תמצא שבעים איש בכוון, כלן תולדות של נח, וכתוב בסוף הפרשה אלה משפחות בני נח לתולדותם בגוייהם ומאלה נפרדו הגוים בארץ אחר המבול, ומכאן יש ללמוד כי שבעים אומות יש בעולם וכל אומה ואומה יש לה לשון בפני עצמו, שהרי הכתוב הזה בא ולמד שנתפרדו אחד אחד איש ללשונו, כלומר שקבעו להם כל אחד לשון לעצמו, ולפיכך תמצא תולדות הפרשה הזאת שבעים כנגד שבעים נפש שירדו אבותינו למצרים, ומזה אמר הכתוב (דברים ל"ב:ח') בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם. באורו מעת שנפרדו בני אדם בעולם, הוא שכתוב בכאן ומאלה נפרדו, מאותו העת יצב גבולות עמים, הש"י הציב בעולם שבעים אומות, למספר בני ישראל הם יורדי מצרים שהיו שבעים נפש, וע"כ לא אמר למספר בני יעקב כי היה במשמע י"ב שבטים. **ודע** כי כל האריכות הזו שהאריך הכתוב בתולדות חם הכוונה להודיענו כל האומות שיצאו ממנו שזכה בהן אברהם היוצא מבני שם. ומזה האריך הכתוב בתולדות חם ובתולדות שם, להודיע שאין הכונה והבחירה בשבעים אומות ובשאר התולדות כי אם להוציא מהם הסגולה הנבחרת, אברהם וזרעו. וכבר הביאו רבותינו ז"ל משל על הענין הזה, אמרו משל למה הדבר דומה לאדם שאבדה לו מרגלית בין החול ומביא כברה וכובר כל החול עד שמצא המרגלית, כיון שמצא המרגלית משליך את החול. ובא המשל לומר כי כשם שאין הכונה בו בחול שהוא המרובה כי אם במרגלית היחידה, כך אין תכלית הכונה ברבוי העו"ג האלה כי אם בעם הקדוש היוצא מהם, הוא זרע אברהם. וזהו שאמרו רז"ל מחשבתן של ישראל קדמה, וכבר ידעת כי תחלת המחשבה סוף המעשה. ואע"פ שהשכל מעיד על זה שכל מה שהוא אחרון במעשה ראשון היה במחשבה, אפשר להוכיח זה מן הכתוב, הוא שמצינו במלאכת המשכן (שמות ל"ה:ל"ה) לעשות כל מלאכת חרש וחושב. וכתוב (שם) ולחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף ובנחשת.

שם יא, ט. כי שם בלל ה' שפת כל הארץ ומשם הפיצם י"י. דע כי כל מקום שתמצא זכרון השם המיוחד רשום בתיבות למפרע הוא מורה על מדת הדין, וזה אחד מן המקומות. ובמקומות רבים בתורה באו כזה, ויש בכל אחד טעם גדול נאמר לענין מוכרח ומוצרך, כי איננו מקרה, אבל נעשה בכוונה ובהשגחה גמורה, בהגיעי אל כ"א וא' אעוררך עליו ואשכילך ענינו ונתיבו. ומפני

שהזכיר בפרשה וירא ה' ויאמר ה', שהיא מדת רחמים, נרמז לנו בכאן כי מדת הדין היתה מתוחה כנגדם להפיצם על פני כל הארץ, אבל היא כלולה ברחמים מפני שהיו אגודה אחת אוהבים זה לזה, הוא שכתוב שפה אחת ודברים אחדים, וע"כ הפיצם ולא אבדם לגמרי כדור המבול. ומה שנענשו בכלבול שפה, זה היה מדה כנגד מדה כי הם חטאו בדבור, שאמרו הבה נבנה לנו עיר, וע"כ לקו בכח המדבר שלהם בכלבול הלשון. ועד עכשיו היתה כל הארץ שפה אחת וכל העולם היו מדברים בלשון הקדש שהוא הלשון שנברא בו העולם, ועכשיו שחטאו בלשונם בכלל הלשונות, ומתולדות בני נח שהיו ע' איש נפרדו הגוים ויצאו מהם ע' אומות איש ללשונו. כבר ידעת כי ע' שרים למעלה מנהיגים ע' אומות למטה, וכל אחד ואחד מן השרים יסוד לאומתו וללשונו.

31) בחיי פרשתינו מו, כז. כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים. היו שבעים זולתי יעקב, שכן כתיב ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש, ועמו ע"א. וכ"כ (במדבר י"א:ט"ז) אספה לי שבעים איש מזבני ישראל, ועם משה ע"א. וכן סנהדרי גדולה במקדש שבעים, ועם הנשיא שעל גביהן ע"א. וכן אומות הקדמונים ע', ועם ישראל ע"א. וכל זה דוגמא של מעלה כנגד שבעים מלאכים הסובבים כסא הכבוד, ועם ה' אלהי ישראל ע"א, והם נקראים בית דינו. ועל כן כשהזכיר השבעים לא אמר ליעקב כמו שהזכיר בכתוב שלמעלה ממנו, אבל הזכיר לבית יעקב כי יעקב עם ביתו רמז לבית דינו של הקב"ה וזה ע"א.

32) תולדות כה, ג. ואל שדי יברך אתה ויברך ויהי לקהל עמים:

תיב"ע. ואל שדי יברך יתך בניכסין סגיאין ויפשינה ויסיגינה לתליסר שבטין ותהי זכי לכנשת דבני סנהדרין דסכומהון שובעין כמגיניא עממיא.

33) תורה אור ר"פ שמות. דהנה כתיב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות שמקיש הכתוב ענין גאולה אחרונה ליציאת מצרים. והוא שכמו שכל עיקר תכלית המכוון בגלות מצרים והשעבוד רד"ו שנה ה' בכדי לזכו לקבלת התורה פנים בפנים דבר ה'. וכמ"ש וזה לך האות כו' בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה.

34) טור או"ח ס"ה. אלהים יכוין שהוא תקיף אמיץ אשר לו היכולת בעליונים ובתחתונים כי אל לשון כח וחוזק הוא כמו ואת אילי הארץ לקח:

שו"ע שם. ובהזכירו אלהים יכוין שהוא תקיף בעל היכולת ובעל הכחות כולם:

36) תנחומא וארא טו. ניאמר ה' אל משה נטה את ידך על השמים ויהי כרד (שמות ט, כב). זה שאמר הכתוב: כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ (תהלים קלה, ו). השמים, אמר הקדוש ברוך הוא, השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם (תהלים קטו, טז). משל למה הדבר דומה? למלך שצוה וצוהו לא ירדו לסורי, ובני סוריא לא יעלו לרומי. כך כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, גזר ואמר: השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. כשבקש לתן את התורה, בטל את הגזרה הראשונה ואמר: התחתונים יעלו לעליונים, והעליונים ירדו לתחתונים, נאני המתחיל, שצאמר: וירד ה' על הר סיני וגו' (שמות יט, כ). וכתוב: ואל משה אמר עלה אל ה' (שמות כד, א). הני, כל אשר חפץ וגו'.

שמות רבה פרק יב, ג. ניאמר ה' אל משה נטה ידך על השמים, הדא הוא דכתיב (תהלים קלה, ו): כל אשר חפץ ה' עשה וגו', אמר דוד אף על פי שצוה הקדוש ברוך הוא (תהלים קטו, טז): השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, משל למה הדבר דומה, למלך שצוה וצוהו לא ירדו לסורי, ובני סוריא לא יעלו לרומי, כך כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם גזר ואמר: השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, כשבקש לתן התורה בטל גזרה ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים, נאני המתחיל, שצאמר (שמות יט, כ): וירד ה' על הר סיני, וכתוב (שמות כד, ט): ואל משה אמר עלה אל ה', הרי כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ וגו'. כמו כן כשבקש אמר (בראשית א, ט): יקוו המים, וכשבקש עשה את היבשה ים ותהום, שצאמר (עמוס ה, ה, ט, ו): הקורא למי הים, נאמר (בראשית ז, יא): ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה. וכשבקש עשה את הים ותהומות יבשה, שצאמר (שמות יד, כט): ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, נאמר (תהלים קו, ט): ויוליכם בתהומות כמדבר. וכן במצרים, במשה שהיה בארץ, נתן לו רשות לשלט במעשה שמים, שצאמר: ניאמר ה' אל משה נטה ידך על השמים וגו'. למה הביא עליהם כרד, לפי ששמו ישראל נוטעי פרימים ונגנות ופרדסים ואילנות, לפיכך הביא עליהם כרד ושבר את הפל. על האדם ועל הבהמה,

כַּנְזָר לְעִיל. וְכִמּוֹ שִׁכְתוּב [בְּעֵץ חַיִּים שֶׁעַר כִּיׁו], כִּי הִנְשָׁמָה עֲצָמָה אֵינָה צְרִיכָה תִּיקוּן קָלֵל כּוׁ, וְלֹא הוֹצֵרָה לְהַתְּלִבֵּשׁ בְּעוֹלָם הַגֶּה וְכוׁ, רַק לְהַמְשִׁיךְ אוֹר לְתַקְנָם כּוׁ, וְהוּא מְמַשׁ דּוּגְמַת סוּד גְּלוּת הַשְּׂכִינָה, לְבָרֵךְ נִיצוּצֵינָּה וְכוׁ.

(41) * פּרָקִי דְרַבִּי אֱלִיאֵזֶר שֵׁם ר"פ לט. וְרִידָה רְבִיעִית שְׁיָרֵד לְמִצְרַיִם, שְׁנֹאֲמַר: "אֲנֹכִי אֶרְדָּה עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה". שְׁמַע יַעֲקֹב עַל יוֹסֵף שֶׁהוּא חַי וְהֵינָה מְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ וְאוֹמַר: "אִיךָ אֶעֱזֹב אֶרְצְךָ אֲבוֹתַי וְאֶרְצְךָ מוֹלַדְתִּי וְאֶת אֶרְצְךָ שֶׁשְׂכִינְתּוֹ שָׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּקַרְבָּה וְאַלְף אֶל אֶרְצְךָ טְמֵאָה, לְתוֹךְ הַעֲבָדִים בְּנֵי חַם, בְּאֶרְצְךָ שְׂאִין יְרֵאת שְׁמַיִם בִּינְיָהֵם?" אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "יַעֲקֹב, אַל תִּירָא מִרְדָּה מִצְרַיִמָּה, אֲנֹכִי אֶרְדָּה עִמָּךְ".

(42) שַׁבַּת צִו עֲמוּד א. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: הַחֹשֶׁד בְּכַשְׂרִים — לֹקְהָ בְּגוֹפּוֹ, דְּקַתִּיב: "וְהֵן לֹא נֶאֱמִינוּ לִי וְגוׁ", וְגַלְגָּא קָמִי קוּדְשָׁא בְּרִידָה הוּא דְמַהֲמִינִי יִשְׂרָאֵל. אָמַר לוֹ: הֵן מְאָמִינִים בְּנֵי מְאָמִינִים, וְאִתָּה אֵין סוֹפְךָ לְהֶאֱמִין. הֵן מְאָמִינִים, דְּקַתִּיב: "וַיִּאֲמֶן הָעָם". בְּנֵי מְאָמִינִים — "וְהֶאֱמִין בִּי". אִתָּה אֵין סוֹפְךָ לְהֶאֱמִין, שְׁנֹאֲמַר: "עַד לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי וְגוׁ". מִמָּאִי דְלָקְהָ, דְּקַתִּיב: "וַיֹּאמֶר ה' לוֹ עוֹד הֵבֵא נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וְגוׁ".

תַּנִּיא פּרָק יח-יט. כָּל יִשְׂרָאֵל אֵפִילוּ הַנְּשִׁים וְעַמִּי הָאֶרֶץ הֵם מְאָמִינִים בְּה' שֶׁהָאֱמוּנָה הִיא לְמַעַלָּה מִן הַדַּעַת וְהַהֲשָׁגָה. וְלֹכֵן אֵפִילוּ קַל שְׁבַקְלִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מוֹסְרִים נַפְשָׁם עַל קְדוּשַׁת ה' עַל הַרּוּב וְסוּבְלִים עֵינּוּיִם קָשִׁים שְׁלֵא לְכַפּוֹר בְּה' אַחַד וְאִם הֵם בּוֹרִים וְעַמִּי הָאֶרֶץ וְאֵין יוֹדְעִים גְּדוּלַת ה'. וְגַם בְּמַעַט שִׁיּוּדְעִים אֵין מִתְּבוֹנְנִי כָּלֵל וְאֵין מוֹסְרִי נַפְשָׁם מִחַמַּת דַּעַת וְהַתְּבוֹנְנוּת בְּה' כָּלֵל. אֵלֵא בְּלִי שׁוּם דַּעַת וְהַתְּבוֹנְנוּת רַק כְּאֵלוֹ הוּא דְבַר שְׂאִי אִפְשֵׁר כָּלֵל לְכַפּוֹר בְּה' אַחַד בְּלִי שׁוּם טַעַם וְטַעֲנָה וְמַעֲנָה כָּלֵל וְהֵינּוּ מְשׁוּם שֶׁה' אַחַד מְאִיר וּמְחִי כָּל הַנֶּפֶשׁ ע"י הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ בְּבַחֲוִי חֲכָמָה שְׁבָה שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מִן הַדַּעַת וְהַשְׁכָּל הַמוֹשֵׁג וּמוֹבֵן..... וְכֵן הַרְשָׁעִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל קוֹדֵם שְׁבָאוּ לִיּוֹדֵי נִסְיוֹן לְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם כִּי בַחֲוִי הַחֲכָמָה שְׁבַנְפֵּשׁ הָאֱלֻקִּית עִם נִיצוּץ אֱלֻקוֹת מְאוּר א"ס ב"ה הַמְּלוּבֵשׁ בְּה' הֵם בְּבַחֲוִי גְלוּת בְּגוֹפֵם בְּנַפְשׁ הַבְּהִמִּית מִצַּד הַקְּלִיפָה שְׁבַחֲלָל הַשְּׂמֵאלִי שְׁבַלְבַל... אַךְ כְּשֶׁבָּאִים לִיּוֹדֵי נִסְיוֹן בְּדַבַּר אֱמוּנָה שֶׁהִיא לְמַעַלָּה מִן הַדַּעַת וְנִגְעָה עַד הַנֶּפֶשׁ לְבַחֲוִי חֲכָמָה שְׁבָה אֲזִי הִיא נִיעוּרָה מִשְׁנַתָּה וּפּוֹעֵלַת פְּעוּלָתָה בְּכַח ה' הַמְּלוּבֵשׁ בְּה'.. לְעַמּוּד בְּנִסְיוֹן בְּאֱמוּנָתָה ה' בְּלִי שׁוּם טַעַם וְדַעַת....

(46) הַמְּשַׁךְ ע"ב חֵלֶק ב עֲמוּד א' קִלְהָ. וְבִאֲמַת הָאָה בְּהָא תְּלִיא דַּע"י הַהַתְּקַשְׂרוֹת בְּהַחֲמוּרִיּוֹת מִתְּעַלְמִים הַכַּחוֹת רוּחַנִי כּוׁ, וְע"י הָעֵלֶם הַכַּחוֹת מִתְּגַבֵּר הַחֲמוּרִי בִּיּוֹתֵר כּוׁ, וְכִמּוֹ כְּשִׁישׁ עֲבוּדָה בְּהַתְּגַלּוֹת הַכַּחוֹת דְּנַה"א הַגַּם שֶׁהֵן לְמַעַ מְהַנְה"ב מ"מ פּוֹעֵל חֲלִישׁוֹת בְּהַנְה"ב, וְבַהֲעַדֵּר עֲבוּדָה מִתְּגַבְּרִים הַכַּחוֹת דְּנַה"ב וּמִתְּעַלְמִים הַכַּחוֹת דְּנַה"א דְּלֵאוֹם מְלֵאוֹם יֵאֲמָר כּוׁ, וְבִאֲוֹפֵן כִּזָּה יוֹרְדִים ר"ל מִמְּדֵרִי לְמִדְרֵי עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה הַתְּגַבְּרוֹת הַחֲמוּרִי בִּיּוֹתֵר וְהַתְּעַלְמוֹת הַכַּחוֹת בִּיּוֹתֵר כּוׁ. וְבִגְלוּת מִצְרִים הִ' כ"ז בְּתַכְלִית הַהַתְּגַבְּרוֹת בִּיּוֹתֵר כּוׁ, וְהִיצִיאָה מִמִּצְרַיִם הִ' רַק בְּכַח הָאֱמוּנָה וְכַמ"ש וִיאֲמֵן הָעָם כּוׁ שִׁיצִאוּ בְּאֱמוּנָה פְּשוּטָה כּוׁ, וְכַמָּא בְּזַכּוֹת הָאֱמוּנָה נִגְאָלוּ אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם כּוׁ.

לְקוּטֵי שִׁיחֹת חֵלֶק טז עֲמוּד 53. וִי"ל דַּעַר בִּיאוּר בְּזֵה: רַז"ל זָאָגֵן: לֹא נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֵלֵא בְּשִׁכְרַת הָאֱמוּנָה, ד. ה. אִז בִּי זֵי אִיז נִתְּגַלָּה גְּעוּוֹאָרָן דִּי נְקוּדַת הַיְהוּדוּת, דַּעַר פֶּאֶרְבּוֹנֵד פּוֹן אִידֵן מִיט'ן אוֹיבֵעֶרשְׁטֵן, וּוְאָס דָּאָס דְּרִיקֵט זִיךְ אוֹיס אֵין דַּעַר אֱמוּנָה פּוֹן אִידֵן אֵין דַּעַם אוֹיבֵעֶרשְׁטֵן - דָּאָס הָאָט זֵי גַעֲמַאכְט רְאוּי אִז זֵי זֵאלֵן אוֹיסִגְעִלִיזט וּוְעֵרן פּוֹן מִצְרַיִם. כְּאֵטֶשׁ אִז אוֹיךְ פֶּרִיעֶר, זֵייעֵנדיק נֶאָךְ אֵין קוּשִׁי הַגְּלוּת פּוֹן מִצְרַיִם, זֵייעֵנען אִידֵן גְּעוּוֹעֵן מִאֱמִינִים אִיז דָּאָס אָבֵעֶר פֶּאֶרְבּוֹנֵדן מִיט דַּעַם וּוְאָס זֵי זֵייעֵנען בְּנֵי מִאֱמִינִים - זֵי הָאָבֵן עַס גַּעֲהָאט - בִּירוּשָׁה אֵין וּוְעֵלְכֵן מִצַּב דִּי בְּנִים זֵאלֵן - נִיט זֵיין בְּגִילּוּי; אֲבֵעֶר מִצַּד עֵינִים - וְעַבּוּדָתָם פּוֹן דִּי אִידֵן, מִצַּד תְּכוּנַת - הַבְּנִים עֲצַמָם, אִיז בִּי זֵי נֶאָךְ נִיט גְּעוּוֹעֵן דַּעַר וְרַעָה אֱמוּנָה, שְׁלִימוֹת הַגִּילּוּי פּוֹן אֱמוּנָה. אִז בְּכַדִּי אִז דִּי אִידֵן זֵאלֵן אוֹיסִגְעִלִיזט וּוְעֵרן פּוֹן מִצְרַיִם מִצַּד זֵייעֶר אֵייעֵנעם זַכּוֹת, דָּאָס זֵאלֵן זֵיין זֵייעֶר שִׁכְרַת, הָאָט דִּי יְרוּשָׁה'דִּיקֵק אֱמוּנָה אִז - הַתְּקַשְׂרוֹת פּוֹן אִידֵן מִיט'ן אוֹיבֵעֶרשְׁטֵן - גַּעֲדָרְפֶט בִּי זֵי וּוְעֵרן זֵייעֶרס אָן אֵייעֵנעֶר עֵינִין.

(47) שְׁמוֹת ד, לא. וְיִאֲמֵן הָעָם וְיִשְׁמְעוּ קִי-פֶלֶד וְהִנֵּה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת-עַנְנֵם וְיִקְדּוּ וְיִשְׁתַּחֲוּוּ:

מְכִילָתָא בְּשֵׁלַח יד, לא. וְכֵן אֶת מוֹצָא, שְׁלֵא נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֵלֵא בְּשִׁכְרַת הָאֱמוּנָה, שְׁנֹאֲמַר: (שְׁמוֹת ד, לא) "וַיִּאֲמֶן הָעָם".

יְלֻקוּט שְׁמַעוֹנֵי שֵׁם רַמְזו ר"מ. וְכֵן אֶת מוֹצָא שְׁלֵא נִגְאָלוּ אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם אֵלֵא בְּזַכּוֹת אֱמוּנָה שֶׁהָאֱמִינוּ שְׁנֹאֲמַר וִיאֲמֵן הָעָם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר אֱמוּנִים נוֹצֵר ה'.

שנעשה עי"ז העלי', והב' הוא בירור השכל האנושי בחכמת התורה וקיום מצות מעשיות, והנה ב' דברים אלו חסרו לאברהם ושארי האבות שלא ה' להם העלמות והסתרי' מצד הגוף וכמ"ש רבינו נ"ע שהאבות כל אבריהם קדושים ומובדלים מעניני עוה"ז, כי האבות היו נשמות שירדו למטה רק בשביל להמשיך גילוי אלקות למטה ולא ה' בהם כ"כ ענין ההתלבשות בחומריות.

(55) תורה אור נז עמוד ג. אבל הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא רם ונשא למעלה מעלה עד אין קץ ותכלית ולית מחשבה תפיסה ב' כלל שאינו נתפס ונתלבש בגדר עלמין כלל.

(56) לקוטי שיחות חלק ט עמוד 194. בחי' ממכ"ע, וויבאלד אז ער איז ממלא ומחיל את כל העולמות כו", איז ענינו אז די עולמות זיינען משיג די השפעה. און דערפאר, ווען איינער איז (שובק" -) ניט משיג אז זיין חיות איז פון אלקות, הייסט עס, אז דער אור אלקי געפינט זיך ביי אים באופן של העלם וסובב. ובמילא קומט אויס, אז דער וואָס איז שובק דעם חיות אלקי איז ער נפרד פון ממכ"ע משא"כ סוכ"ע שהוא למעלה מכל העולמות", און דאָס וואָס ער געפינט זיך אין עולמות איז עס (ניט ווייל זיי האָבן אַ שייכות צו אים, נאָר) מצד אים (היות וואָס ער איז בלי גבול, איז ער פאָראַן אומעטום); און ער"ז רעותא דלכא וואָס געמט זיך פון בחי' סובב שבנפש - איז ניט שייך אז דער העדר ההשגה זאָל פועלין אַ שינוי אין בחי' סובב און אין רעו"ד. און זיי זיינען פאָראַן - אין זייער גילוי - אויך דאָרט וואו מען איז זיי ניט מרגיש. און דערפאר זאָגט ער אין מאמר אף שנראה לו שאין לו ואינו מרגיש בזה זהו בודאי שקר" (אז דאָס וואָס נראה לו שאין לו ואינו מרי גיש", איז בודאי שקר) - ווייל די רעותא דלכא ביי יעדער אידן, וואָס יעדער איד איז מזלי' חזי", געפינט זיך אויך אין זיינע כחות הגלויים - אין דעם אָרט וואָס נראה לו כו' ואינו מרגיש".

(57) לקוטי תורה במדבר ג עמוד ב. והעגין דהנה ידוע דבליה יורדת המל' בכי"ע ליתן טרף לביתה כו' דהיינו לברר בירורי נוגה דבי"ע שנפלו בהם מרפ"ח ניצוצים וכל תשעה ספירות שלה יורדים בכי"ע לברר בירורים..... דהנה הרפ"ח ניצוצי קדושה שנפלו בשבירת הכלים הם מעורבים בנוגה וכמשל תערובות הטו"ר כנפש הבהמית שבאדם ולזאת ע"י ירידת המל" בכי"ע לברר מבררת ומפרדת הטוב מהרע אז הרע נפרד ונופל למטה והרפ"ח ניצוצים מתעלים למעלה ליכלל

מהרש"א רב"ב שם. אשר ילדה אותה ללוי לידתה וכו'. מפרשב"ם לעיל בפרקין אשר ילדה אותה ללוי קרא יתירה הוא דכבר כתיב בת לוי עכ"ל וא"ת א"כ מאי ידרוש בקרא דהכא אשר ילדה ליעקב בפדן ארם וכי היתה לידתה בפדן ארם ולא הורתה דאשר ילדה נמי קרא יתירה הוא דכבר כתיב ואלה שמות בני ישראל וגו' וי"ל כיון דהאי קרא בהאי ענינא דהכא כתיב מתפרש שפיר דהכי קאמר דכל אשר נולדו ללאה בפדן ארם הן הבאים מצרימה וק"ל:

(51) גבורות ה' שם. וסובר כי יעקב נמנה בכלל שבעים נפש, והוא התחלה להם שהרי ממנו יצאו,

(52) בראשית רבה פרק עו, א. וי"ר א יעקב מאד ויפאָר לו (בראשית לב, ח), רבי פינקס פֿשם רבי ראובן, שְׁנֵי בְנֵי אָדָם הִבְטִיחֵן הַקְדוּשׁ פְּרוּף הוּא וְנִתְיָרָאוּ, הַבְּחוּר שְׁפָאָבוֹת וְהַבְּחוּר שְׁבָנְבִיאִים, הַבְּחוּר שְׁפָאָבוֹת זֶה יַעֲקֹב, שְׁנַאָמֵר (תהלים קלה, ד): פִּי יַעֲקֹב בְּסֵר לוֹ יְהִי, וְאָמֵר לוֹ הַקְדוּשׁ פְּרוּף הוּא (בראשית כח, טו): וְהִנֵּה אָנֹכִי עֹמֵף, וּבְסוּף נִתְיָרָא, שְׁנַאָמֵר: וי"ר א יעקב. הַבְּחוּר שְׁבָנְבִיאִים זֶה מִלְשָׁה, שְׁנַאָמֵר (תהלים קו, כג): לוֹלִי מִלְשָׁה בְּחִירוֹ, וְאָמֵר לוֹ הַקְדוּשׁ פְּרוּף הוּא (שמות ג, יב): פִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ, וְלִבְסוּף נִתְיָרָא (במדבר כא, לד): וי"ר א ה' אֵל מִלְשָׁה אֵל תִּירָא אֲתוּ, אֵינּוּ אֹמֵר אֵל תִּירָא אֲתוּ, אֵלָא לְמִי שְׁנַתְיָרָא. רַבִּי בְּרַכְיָה וְרַבִּי חֲלָבוּ בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן מִשֵּׁם רַבִּי נַחֲמָן רַבִּי יִשְׂרָאֵל פְּלִיָּה בִּימֵי הַמֶּן, אֵלּוּלִי שְׁנַסְמַכָּה דַעֲתָן עַל דַּעַת הַזָּקֵן אֲבִיָּהֶם, אָמְרוּ מָה אָבִינוּ יַעֲקֹב שְׁהַבְטִיחוּ הַקְדוּשׁ פְּרוּף הוּא וְאָמֵר לוֹ: וְהִנֵּה אָנֹכִי עֹמֵף, נִתְיָרָא, אָנוּ עַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה, הוּא שְׁהַנְבִיא מְקַנְתֵּר אֵת יִשְׂרָאֵל וְאָמֵר לָהֶם (ישעיה נא, ג): וְתִשְׁכַּח ה' עִשְׂףָּ נּוֹטָה שְׁמִים וְיֹסֵד אֶרֶץ, אָמֵר לְהוֹן אֲנִישִׁיתוֹן מָה אָמֵר לְכוֹן (ירמיה לא, לו): פֶּה אָמֵר ה' אִם יִמְדוּ הַשְּׁמִים מְלַמְעָלָה, אִם רְאִיתָם שְׁמִים שְׁמָטוּ וְהֶאֱרַץ מִתְמוֹטָטָה מְנַטִּית שְׁמִים וְאֶרֶץ לֹא הָיָה לָכֶם לְלַמֵּד אֵלָא (ישעיה נא, ג): וְתִפְתָּח תְּמִיד פֶּל הַיּוֹם.

זהר חלק א קיט עמוד ב. רבי אבא אמר צוה ישועות יעקב דאנון גו גלונותא וישתפח פורקנא להון גו גלונותהון. תא חזי, תושפתון דאבקהו יעקב הנה, ואלמלא יצחק לא אתא יעקב לעלמא, ובגין פך צוה ישועות יעקב דא יצחק, דכין דאשתזיב יצחק ישועות יעקב הון.

(54) ספר המאמרים תש"ו עמוד 106. וזהו ב' הענינים שבהם ועל ידם נעשה עליית הנשמה במדרי' נעלית וגבוה ביותר, הא' ע"י העלם והסתר של הנה"ב שמעלים ומסתיר על הנה"א, והנה"א מסיר ההעלם וההסתר

באצי' ולכן בירור זה הוא דוקא ע"י ירידתה בבי"ע כי באצילות לא יגורך רע כלל...

הערה 58: ראה לקו"ת נצבים נג, סע"ב. ועיין כה"ג בזהר בלק במל' דאצילות שבאצילות נק' מלאך לגבי או"א ובירידתה בבי"ע נקרא הוי' כו' וכנודע בפ' ואמונה כל זאת וקיים עלינו שבבחינת אצילות נקרא המלכות זאת לשון נוק' ובירידתה בבי"ע נק' דכר וזהו וקיים ל' זכר...

(59) שמות א, יז. ותיראנן המגילת את האלהים ולא עשו פאשר דבר אליהן מלך מצרים ותתנינן את ה' ל' דים:

(60) פרקי דרבי אליאזר פרק מ"ה. דן אהרן דין פינן לבין עצמו, אמר: "אם אני אומר לישראל 'תנו לי פסוק ונתב', מיד הם מביאים. אלא הריני אומר להם 'תנו לי נזמי נשיכם ונזמי בניכם ובנותיכם', והנה הדבר פטל ממנו". שמעו הנשים ולא קבלו עליהם לתן נזמיהן לבעליהן, אלא אמרו להם: "אתם רוצים לעשות שקוץ ותעבה שאין בו פח להציל?" לא שמעו להם, ונתן הקדוש ברוך הוא שחרן של נשים בעולם והנה ובעולם הפא. ומה שחרן נתן להם לעולם הפא? לעולם הנה שהן משמרות ראשי תדשים, שנאמר: "המשביע פטוב עדן תתחדש פנשר נעורכי".

(61) תורה אור מה עמוד ד. והנה כ"ז הי' עבודת השבטי שהן בעולם הבריאה (לבד מיוסף שהוא מאצי' כדלקמן אי"ה) והם מרכבה לבחי' מל' דאצי' והוא כענין י"ב בקר שהיו בים של שלמה שהן י"ב בחי' שבראש הבריאה והים עומד עליהם הוא בחי' מל' דאצי'. ולזאת עיקר עבודתם והעלאת מ"ן מהבירורים שביררו בבי"ע היה מגיע עד המל' דאצי' ולשם הי' נכלל בבחי' מ"ן. וזהו מאלמים אלומים בתוך השדה כנ"ל.

(62) תורה אור מה עמוד ד. הנה השבטים הם ב' בחי' מלמטה למעלה ומלמעלה למטה עלמא דנוקבא ועלמא דדכורא (וכמש"ל ע"פ והנה אנחנו מאלמים אלומים שנשמות השבטים נמשכו מבריאה והן בבחי' מלמטה למעלה לעלו' מברי' לאצי' ושרשן הן י"ב גבולי אלכסון שבז"א דאצי' שנק' שבטי י"ה שנמשכים מלמעלה למטה). והנה באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא שע"י בחי' ראובן שמלמטה למעלה ממשיך גילוי בחי' ראובן שמלמעלה למטה והוא כי בחי' ראובן הוא בחי' ראו ב"ן בחי' ראהי אותיות ארי"ה ומלמטה למעלה הוא בחי' לאסתכלא ביקרא דמלכא שמזה נמשך תוקף

האהבה בחי' פני ארי' אל הימין וכו' ועי"ז נמשך ג"כ אתעדל"ע מלמעלה למטה גלוי בחי' ראהי עליונה כי ראה ה' בעניי בחי' התקרבות כי עתה יאהבני אישי.

אור התורה שמות חלק א עמוד ה. ויש לבאר דבריו עפ"י מ"ש בתו"א פ' ויחי בהביאור עפ"י מ"ש יהודה אתה וז"ל הנה השבטים הם ב' בחי' מלמטה למעלה ומלמעלה למטה עלמא דנוקבא ועלמא דדכורא (וע' מזה בלקו"ת סד"ה החלצו מאתכם ובכה"ז פ' במדבר על המאמר דקי"ח ע"ב בפ' ששם עלו שבטים שבטי י"ה ובהרמ"ז שם דשבטים סתם הן אותם שלמטה בנוק' דהיינו יב"ב דבריאה ושבטי י"ה היינו שרשם שבת"ת עכ"ל והם י"ב ג"א דז"א דאצילות וע' מ"ש מזה בד"ה מחר חדש* ונפקדת שהם י"ב צירופי הוי' המאירים בי"ב ר"ח וע"ע בזהר וישלח דקע"ו א' גבי גו תריסר דאתכסיין דאינון תריסר נהרי דאפרסמונא דכיא ובמק"מ שם שהם י"ב ג"א המאירים מת"ת דא"א באו"א ונק' שבטי י"ה וכ"מ באדרא דנשא דקל"ד ע"ב בפ' אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם שמבחי' י"ג ת"ד דא"א נשתלשלו י"ב שבטים ועמ"ש בלקו"ת בהביאור ע"פ ראשי המטות ספ"ג אך בז"ח פ' וישלח שם פ' תריסר דאתכסיין הם י"ב שבטים העליונים הרמוזים בספ' כנוכר בסבא" ראו בן בחסד כו' ואמר דאתכסיין כו' לפי שיש יב"ב למטה שהן דאתגליין וקראן * נהרי ע"ש שנמשכים בהם ההשפעה העליונה הנמשכת מאימא עילאה בינה הנקרא אפרסמון כנוכר בזהר ר"פ תרומה עכ"ל ובשיטה זו דהזח"מ מפרש המגיד להב"י). והנה באתעדל"ת אתעדל"ע שע"י בחי' ראובן שמלמטה למעלה ראו בן הוא בחי' לאסתכלא ביקרא דמלכא שמזה נמשך תוקף האהבה בחי' פני ארי' אל הימין (ארי' אותיות ראי' ועמ"ש מענין ארי' בד"ה ויקח מן הבא בידו מנחה) ועי"ז נמשך אתעדל"ע מלמעלה למטה והוא גילוי בחי' ראובן שמלמעלה בהספירות דהיינו בחי' כי ראה הוי' בעניי בחי' התקרבות כו' וכמו"כ ע"י שמעון שלמטה למעלה בי"ב שבטים דבריאה מעורר בחי' שמעון שבאצי' כו' שמע הוי". ועמ"ש בענין קי"ס" ל"ב גזרים שנתחברו היב"ש דבריאה עם מקורן שבאצילות ועפי"ז יתבארו דברי המגיד בענין ואלה שמות בנ"י ואלה מוסיף כי בפ' ויגש במנין ע' נפש הם יב"ש דנוקבא שהם מבריאה ואח"כ ע"י שעלו לקבור את יעקב כדפרש"י בפ' ויחי ע"פ וישאו אותו בניו וכסדרם למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן וידוע שענין הד' דגלים זהו ע"ד ד' מחנות המרכבה עליונה בחי' והחיות נושאות את הכסא וגם ע"י הברכה שבירך אותם יעקב איש אשר כברכתו

ברך אותם כברכתו דייקא כפי שרשו בי"ב ג"א שבאצילות ולכן אמר ואולם אחיו הקטון יגדל ממנו כפי שרש אפרים שגבוה יותר ולכן ע"י הברכה וע"י עלייתם לקבור את יעקב אזי בחזירתם למצרים נמשכו עמהם ג"כ היב"ש שבאצילות הנק' שבטי י"ה עדות לישראל ועמ"ש מזה בד"ה אלה פקודי המשכן משכן העדות. וזהו ואלה שמות בני"י הבאים מצרימה ואלה מוסיף ג"כ י"ב דאתכסיין ראובן בחי' כי ראה הוי' שמעון כי שמע הוי' לוי הפעם ילוה כו' שהם המשכת י"ה שמות צירופי הוי' האצילות" כולם באו עמהם והנה הבאים מצרימה זהו ע"ד הבאים ישרש יעקב ואח"כ ביציאת מצרים בקריעת ים סוף האירו בהם ממש היב"ש דאצילות ונקראו שבטי י"ה כי בתחלה ביצי"מ האירו בהם רק בבחי' מקיף ע"ד ענין מזלייהו חזי כמבואר בלקו"ת בד"ה כי תצא דרוש השני וע"י קי"ס שנתקדשו לי"ב גזרים האירו בהם מבחי' גילוי ממש. וזהו יציץ ופרח ישראל.

אור התורה בראשית חלק ו תתשמ"ב עמוד ב. נפתלי אילה שלוחה הנתן אמרי שפר. בזהר דרמ"ו ע"א נת' פסוק זה. והנה הקושיא שיש בפסוק זה הוא כי אילה שלחה הוא לשון נקבה וא"כ איך מסיים הנתן לי זכר. וז"ל הזהר הא אתמר דעלמא עילאה עלמא דדכורא איהו, כיון דסלקא מלה מכנס"י ולעילא כולא הוא דכר מנלן מעולה אמאי אתקרי עולה בגין דסלקא לעילא מן נוקבא ובגין כך עולה זכר תמים יקריבנו וגו'. ופי' דהנה כללות עולם האצילות נק' בשם דכר אף שיש בו ג"כ בחי' נוקבא כמו אימא שמקבלת מאבא עכ"ז לגבי כללות העולמות נק' כל הי"ס דאצ"י בשם דכר כי כל הי"ס דאצ"י איהו וגרמוהי חד בהון כו'. והנה מל' דאצילות יש בה ב' בחי' היינו עיקר בחי' מל' קארי תדיר ולא שכיך אלקים אל דמי לך כו' שתשוקתה להיות נכלל למעלה כו', ובחי' תחתונה דמל' היא שמתלבשת בבי"ע ותתן טרף לביתה כו'. וזהו כיון דסלקא מכנס"י ולעילא נק' בשם דכר מנלן מעולה כו'.....

שם תתשמד עמוד ב. בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, אמאי תרי זמני, אלא בן פרת לעילא בן פרת לתתא. פי' כי יסוד הוא בחי' יוסף ולעילא הוא המחבר או"א, ולתתא היינו יסוד המחבר זו"ן (וע' בזהר ר"פ יתרו דס"ה ע"א), דהא אילין תרין משה ויוסף בדרגא דרזא חדא קיימין ברזא דאותו ו"ו תרין ווין כחדא וע"ש בפ' הרמ"ז שה"ע יסוד אבא שהוא בתוך יסוד ז"א ולכן שניהם רזא חדא) ואמאי לאו איהו בן פרת לתתא בתקוני דמטרוניתא בגין דבנות צעדה למהוי עלי שור דבעיין בנות לתקונהא ולא

בנים כד"א רבות בנות עשו חיל וגו' אלין תריסר שבטין שהוא לבד יוסף שהוא דכר מבחי' אצ"י, אבל השבטי' הם בנות בחי' נוק' כנ"ל, והיינו שד' דגלים נחלקי' לי"ב שבטים רת"ס שבכל מדה. ואי תימה רבות והא תריסר אינון ולא יתיר בר ההוא חיל דעבדו מאי רבות אלא כמה דכת' זעקת סדום ועמודא כי רבה, כמו גדלה, וכן רבות גדולות עלאין ורברבין על כולא, ואלין אקרון חיות גדולות עשו חיל ההוא חיל דעבדו דסמיכין עלייהו אקרון חיות קטנות עם גדולות לאתחברא כחדא כו'. פי' כי השבטים הן נשמות כוללות כמו ראובן יש במחנה שלו כמה אלפים, ונשמת ראובן עצמו הי' כולל כל פרטי הנשמות שבשבט שלו, וכן בכולן. וכמו מרע"ה הי' נשמתו כלולה מכל ס"ר נשמות ישראל (ובמ"א ע"פ גדול אדונינו כו' נת' זה בביאור נכון ע"ש) ולכן נק' השבטים רבות, דפירושו גדולות כמו כי רבה, דהיינו שנשמתן הי' נשמות גדולות, שכל א' מהן כוללת כמה וכמה אלפים נשמות פרטיים כי הד' דגלים הם ד' חיות פני ארי' פני נשר כו' שהם חו"ג תו"מ וכל א' נחלק' לרת"ס הרי י"ב. ואח"כ נתחלק לפרטי פרטיים חסד שבחסד וכו', ונשמת השבטים אשר הם כוללים כל הנשמות שבשבטן נק' חיות גדולות ועילאין, והע' נפש שבאו מצרים הם יותר פרטיים ונק' חיות קטנות. וע"ד בנות צעדה עלי שור בנות צעדה, צעדות מבעי לי', אלא ההיא עין דכתיב לעילא, ומאן איהו עין משפט, ואיהו קאים עלי עין, ואיהו עין צעדה ופסעת למיטל בנות לתקונהא והיינו בנות צעדה ולא בנים, פי' דאין הפי' בבנות צעדה שהבנות צועדות דא"כ הל"ל צועדות, אבל צעדה הוא ל' יחיד, רק כך המשך הפסוק דיוסף הוא עלי עין היינו למעלה מבחי' מל' דאצ"י הנק' עיין כנ"ל (והוא הנק' ג"כ עין משפט שמסתכל לקבל מת"ת משפט דאיהו רחמי כו') ובחי' המל' הנק' עין צעדה ופסעת, בבחי' רבות בנות שהם י"ב תקוני שכינתא הנ"ל הנק' חיות גדולות ונק' לכך רבות בנות כדלעיל, ור"ל שמתלבשת בתוכן להשפיע ולהחיות בבי"ע. עלי שור אסתכלת לתקונהא ור"ל שאסתכלת איך לצעוד על איזו חיה מן חיות גדולות הנ"ל והסתכלות זו היינו במעשה התחתונים, שלפי אופן המעשה התחתונים כך השפעתה וצעדה להשפיע ע"י איזו מרכבה מן הד' חיות אם בחסד אזי צועדת על חיה פלוני' אם ברחמים כו'. (בפרק זה נת' ענין בן פרת עלי עין, וענין פי' רבות בנות שהם הנק' חיות גדולות. ובחי' עין הנ"ל צעדה עלייהו להשפיע על ידיהם בבי"ע וההשפעה ע"י איזו חיה תלוי לפי הסתכלות' במעשה התחתונים וזהו עלי שור).

63) תורה אור קג עמוד א. להבין שורש כל הדברים הנ"ל הנה תחלה יש להבין שרש ענין יוסף והשבטים מה הם. מבואר בכתבי האריז"ל דהשבטים מבחי' האצי' שמאיר בבריאה בהיכל ק"ק ונקראים מרכבה תתאה והוא מ"ש בזהר בענין י"ב בקר שהים עומד עליהם מלמעלה כו'. דהיינו שמל' דאצי' הנק' ימא עילאה רוכב עליהם והם הד' דגלים כידוע אך יוסף הי' מבחי' האצי' עצמו מגופא דאילנא בחי' יסוד והי' מרכבה עילאה לפנימיות המדות ולכך אמר התחת אלקים כו'.

שה"ג להערה 65. סה"מ עטר"ת עמוד קסז. ובזה יובן מה שיהודא דוקא נכנס בערבות עבור בנימין. דהנה יהודא הי' מלך שבאחיו שהי' מרכבה לבחי' מל' מלכותך מכ"ע כו'. ולכן בלידת יהודא כתי' הפעם אודה את ה', והודאה היא במל' איהי בהוד כו'. ובנימין הוא רוחא דשדי בגווה בחי' ז"א. ולכן יהודא ובנימין היו תמיד לאחדים, והמזבח הי' בחלקו של יהודא ובנימין, מפני ששניהם הם בבחי' מל', יהודא בחי' עצם המל' ובנימין בחי' רוחא דשדי בגווה כו'. ולכן יהודא נכנס בערבות עבור בנימין יותר מכל אחיו מפני שיש להם שייכות זל"ז יותר מכולם כו'.

66) בראשית רבה צד, ט. ויש אומרים חושים בן דן השלים עמקו את המגן. בתורתו של רבי מאיר מצאנו פתוב (בראשית מו, כג): וכן דן חושים, הדא הוא דכתיב (שמואל ב כד, ו): ויבאו הגלעדה ואל ארץ תחתים חדשי וגו', בית גר, גר, סינים, מדה פנגד מדה, דן נכנס בצלמוניתו אצל אביו ומתברר בשבעים אלה, ובנימין נכנס בעשרה ומתברר בארבעים אלה. ויש אומרים סרח בת אשר השלימה עמקו את המגן, הדא הוא דכתיב (שמואל ב כ, טו יז): ותקרא אשה חכמה מן העיר ויקרב אליה ותאמר האשה האמה יואב, אמרה שמך יואב לומר שאמה אב לישראל ואין אמה אלא קוצר ולית את לפום שמך, ולית את ונדוד בני תורה, עד פאן תמו דברי תורה, לא כתיב (דברים כ, י): פי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום, ואמר לה מאן את. אמרה ליה (שמואל ב כ, יט): אנכי שלמי אמוני ישראל, אני הוא שהשלמתי מגינין של ישראל במצרים, אני הוא שהשלמתי נאמן לנאמן, יוסף למשה,

אור התורה נ"ך עמד מה. וכ"ה בבחי' פ' עקב ע"פ בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה כו' וסיים אבל ראיתי בפסיקתא שהקב"ה השלים מנין שנאמר אנכי

ארד עמך מצרימה כו' ע"ש. לפי"ז פ' אנכי שלומי אמוני היינו אנכי ממש, בחי' אנכי ה' אלקיך כביכול הוא שלומי אמוני ישראל שהוא השלים מנינם, ולפי הפי' דקאי על סרח בת אשר י"ל שהוא המל' ונק' סרח מלשון וסרח העודף בפ' תרומה כ"ו י"ב, יהי' סרוח על צדי המשכן שם כ"ו י"ג, והיא בת אשר היא כתר כי נעוץ תחילתן בסופן, ועיין בפרדס שער סדר האצי' פ"ג ומלכות נפיק מכתר כו', ומש"ה אמר עליה אברהם אחותי בת אבי היא וע"כ נאמר עליה אנכי שלומי שהיא נק' ג"כ בחי' אנכי, ועוד שהרי נעשית כתר לבריאה שזהו אנכי. ובזה יש ליתן טעם מה שאמרה אנכי ולא אמרה אני בעונה, אלא משום כי רמזה שבחי' אנכי הוא שלומי אמוני ישראל כו', וא"ש ג"כ הפסיקתא כי הכל ענין אחד דהמל' נק' שלומי אמוני והיינו ע"י שרשה מבחי' אנכי כו'.

68) יבמות סה עמוד ב. מתני' האיש מצנוה על פריה ורביה, אבל לא האשה. רבי יוחנן בן ברוקה אומר: על שניהם הוא אומר: ויברך אותם אלהים ויאמר להם [אלהים] פרו ורבו. גמ' מנא הני מילי? אמר רבי אילעא משום רבי אלעזר ברי רבי שמעון: אמר קרא: "וימלאו את הארץ וכבשוה". איש דרפו לכבש, ואין אשה דרפה לכבש.

פרש"י בראשית א, כח ד"ה וכבשה. חסר נ"ו ללמדך שיהנך כובש את הנקבה, שלא תהא יצאנית, ועוד ללמדך שהאיש שדרפו לכבש מצנוה על פריה ורביה ולא האשה:

69) לקוטי תורה עקב טו עמוד ד. אך הכח לבירור זה הוא דייקא ע"י המשכה מז"א כי האיש דרכו לכבש כו' שע"י כח והארה זו מבחי' ח"ע הנמשך ומתלבש במל' עי"ז מבררת בב"ע וכו"ל בענין ברכת הזן וברכת הארץ כו' וזהו בזמנא דאינון ימי השמים נהרין עלה כו' וזהו דאינון ימי חייה כי סיהרא לית לה מגרמה כלום ולכן דהע"ה לא היו לו חיים רק שנמשך לו מז"א שנקרא עץ החיים כו' וזהו ענין ועל חיים חן וחסד שחוננתנו כו'. והנה כשהמל' יורדת ומתלבשת לברר ק"נ אזי נק' גם היא בשם עה"ד טו"ר לגבי ז"א שאינו יורד ומתלבש למטה אבל אחר הבירור שביררה הטוב מן הרע ומעלה אותו בבחי' מ"ן באצילות ע"ז נאמר גמלתהו טוב ולא רע.

70) יבמות סג עמוד א. אשכחיה רבי יוסי לאלהיו, אומר ליה, פתיב: "אעשה לו עזר", במה אשה עוזרתו לאדם? אומר ליה: אדם מביא חישין — חישין פוסס? פשתן —

פִּשְׁתֵּן לֹבֵשׁ? לֹא נִמְצְאוּ מְאִירָה עֵינָיו וּמַעֲמִידָתוֹ עַל רִגְלָיו!?

71) תורה אור נז עמוד א. וענין המופתים הוא להראות להם איך שעם היותם בחי' קליפת וסט"א ממש אעפ"כ הם מקבלים חיות תמיד מקדושה בכל רגע ושכאמת אינם יש ודבר נפרד בפ"ע כדמיונם הכי זה אלא שהם בטלים בתכלית לגבי אלוקותו ית' רק שהחיות נמשך להם ע"י מסכים והשתלשלות מדרגות רבים ועצומים וגברו כ"כ הצמצומים וההסתרים עד שיכלו לומר לי יאורי ...

אור התורה תשא עמוד א'תתקפה. כי הנה עיקר טעות פרעה שאמר מי הוי' אשר אשמע בקולו לא ידעתי את הוי' וכן שאר עכו"ם אין הענין שמכחישים בבוא עולם כי כולם יודעים אותו.. אלא דקרו לי אלקא דאלקא דהיינו שאומרים עזב ה' את הארץ ביד השרים והכוכבים והמזלות.. ולכן אמר משה לפרעה למען תדע כי אני הוי' בקרב הארץ להראותו ההיפך מסברתו ורצונו הנכזבה כי אדרבה הכל מהשגחתו ורצונו בקרב הארץ אין עוד מלבדו והשמש וכל הכוכבים הפועלים בארץ אינם רק ע"ד כגרון ביד החוצב בו, וזהו כי הוי' הוא האלקים, וע"ז כל האותות והמופתים לשדד המערבת להראותו כ"ז כי לה' הארץ....

אור התורה וארא חלק ז עמוד ב'תרו. וענין המופתים הי' להראות להם איך שעם היותם בחי' קליפ' וסט"א ממש אעפ"כ הם מקבלים חיות תמיד מקדושה בכל רגע....

72) וארא ה, יח. והפליתי ביום ההוא את-ארץ גֶּשֶׁן אֲשֶׁר עָמַד עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הָיֹת-שָׁם עָרֵב לְמַעַן תִּדַּע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ:

73) וארא שם טו. ויאמרו הקרטמם אל-פרעה אצבע אלקים הוא ויחזק לב-פרעה ולא-שמע אלהם כאשר דבר יהוה:

74) שער היחוד ואמונה פרק ז. והנה, כל בחינות אלו אין להן שייכות במדות הקדושות העליונות, כי אם במדת מלכותו ותברך לבדה, שיהי' לומר שהיא ותברך מלך למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, וכן לדי סטריין, וכן בבחינת זמן – "ה' מלך, ה' מלך, ה' מלך" ונמצא, שחיות המקום וכן חיות הזמן, והתהוותם מאין ליש, וקיימם כל זמן קיימם, הוא ממת מלכותו ותברך ושם אדנות ברוך-הוא.

76) בראשית רבה פרק פו, ב. דבר אחר, (בראשית לט, א): ויוסף הורד מצרימה, (בראשית מב, ו): ויוסף הוא השליט. ויוסף הורד מצרימה, שלט בהון, היך מה דאת אמר (תהלים עב, ח): ויך מים עד ים, כבש בהון, היך מה דאת אמר (מלכים א ה, ד): פי הוא רצה בכל עבר הנקה, נסחין נחת עליהון, היך מה דאת אמר (שופטים יד, ט): וינדהו אל פפיו, הוריד לאבינו יעקב למצרים. רבי ברכיה בשם רבי יהודה בר סימון אמר, לפרה שהיו מושכין אותה למקולין ולא היתה נמשכת, מה עשו לה, משכו את בנה לפניה והיתה מהלכת אחריו על פרקה שלא בטובתה. כך הנה יעקב אבינו ראוי לירד למצרים בשלשלאות וקולרין, אמר הקדוש ברוך הוא בני בכורי ואני מורידו בבניון, ואם לתן בלבן של פרעה איני מורידו פומבי, אלא הריני מושך את בנו לפניו, והוא יורד אחריו על פרחו שלא בטובתו, והוריד את השכינה למצרים עמו. רבי פינחס בשם רבי סימון אמר מנא לן שירדה השכינה עמו, מדכתוב (בראשית לט, ב): ויהי ה' את יוסף, מצרימה, תני בשם רבי נחמיה, כל דבר שצריך למ"ד בתחלתו נמן בו ה"א בסופו, סדומה, שעירה, מצרימה. איתבייה נהא כתיב (תהלים ט, יח): ישובו רשעים לשאוליה, אמר רבי אבא בר זבדא, לביטי התחוננה שבשאול.

77) וישב לט, א. ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר סריס פרעה שר הטבחים איש מצרי מיד הישמעאלים אשך הורדה שמה:

78) תהלים עב, ח. ויך מים עד-ים ומנהר עד-אפסי-ארץ:

80) זהר חלק א קמה עמוד ב. תא חזי, דהא רבי יוחנן בן זכאי הנה אמר תלת מאה הלכות פסוקות, ברנא דתקמתא עלאה, בפסוק (בראשית ל"ו:ט) ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זקב, ולא גלי לון, אלא לרבי אליעזר דהנה עמיה, בגין למנדע דכמה רזין עלאין אינון בכל עובדא ועובדא דאיהי באורייתא, ובכל מלה ומלה תקמתא איהי, ואורייתא דקשוט, בגין כך אינון מלין דאורייתא, מלין קדישין אינון, לאתנאה מינה נפלאות, כמה דאת אמר, (תהלים קי"ט:י"ח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

קהלת א, ט. מה-שקיה הוא שיהיה ומה-שנעשה הוא שיעשה ואין כל-חדש תחת השמש:

רש"י ד"ה מה שְהִיָּה הוּא שְהִיָּה וְגו'. בְּכַל־מָה שֶׁהוּא לְמַד בְּדָבָר שֶׁהוּא תְּלִיפֵי הַשְּׁמֶשׁ, אֵין בּוֹ חֲדוּשׁ; לֹא יִרְאֶה אֶלָּא מָה שֶׁהִיָּה כְּבָר, שֶׁנִּבְרָא בְּשִׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית. אֲבָל הַהוֹגֵה בַתּוֹרָה, מוֹצֵא בָּהּ תְּמִיד חֲדוּשֵׁי טַעֲמִים, פְּעֻנָּן שְׁנֵאמַר, "דִּדְיָה יְרוּוֹה בְּכַל־עַת". מָה הִצִּד הִנֵּה, פְּלִיזְמָן שֶׁהִתִּינּוּק מִמְשֶׁשׁ בּוֹ מוֹצֵא בּוֹ טַעַם, אִף דְּבָרֵי תּוֹרָה כֵּן. וְכֵן מְצִינּוּ בְּמַסְכַּת הַגִּיגָה, שֶׁאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקָנוֹס דְּבָרִים שְׁלֹא שְׁמַעְתָּן אֲזַן, בְּמַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה:

הגגיגה יד עמוד ב. תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֵׂה בְּרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שְׁהִיָּה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר, וְהִיָּה מְהַלֵּךְ בְּצַרְדָּה, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲרָף מְסַמֵּר אַחֲרָיו. אָמַר לוֹ: רַבִּי, שְׁנֵה לִי פָּרָק אֲחָד בְּמַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה. אָמַר לוֹ, לֹא כֹף שְׁנִיתִי לְכֶם: וְלֹא בְּמְרַכְבָּה בְּיַחֲדָא אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּה חֲכָם מִכֵּין מִדַּעְתּוֹ? אָמַר לוֹ: רַבִּי, תְּרַשְׁינִי לִזְמַר לְפָנֶיךָ דְּבָר אֲחָד שְׁלַמְדַתְּנִי. אָמַר לוֹ: אָמור. מִיָּד יֵרַד רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מֵעַל הַחֲמוֹר, וְנִתְעַטֵּף, וְיָשֵׁב עַל הָאָבֶן תַּחַת הַיָּת. אָמַר לוֹ: רַבִּי, מִפְּנֵי מָה יֵרַדְתָּ מֵעַל הַחֲמוֹר? אָמַר: אֲפֹשֶׁר אֲתָה דוֹרֵשׁ בְּמַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה, וְשִׁכְיָה עִמּוֹ, וּמִלְאָכִי הַשָּׂרַת מְלוּיָן אוֹתְנוּ, וְאֲנִי אֲרַכֵּב עַל הַחֲמוֹר?! מִיָּד פָּתַח רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲרָף בְּמַעֲשֵׂה הַמְרַכְבָּה וְנָדַשׁ. וְיִרְדָּה אִשׁ מִן הַשָּׁמַיִם, וְסִיבָּה כָּל הָאֵילָנוֹת שְׁבִישְׁדָּה, פְּתַחוּ כּוֹלָן וְאָמְרוּ שִׁירָה. מָה שִׁירָה אָמְרוּ — "הִלְלוּ אֶת ה' מִן הָאָרֶץ תְּנִינִים וְכָל תְּהוֹמוֹת ... עֵץ פְּרִי וְכָל אֲרָזִים ... הִלְלוּהָ". נַעֲנֵה מִלְאָךְ מִן הָאִשׁ, וְאָמַר: הֵן הֵן מַעֲשֵׂה הַמְרַכְבָּה. עָמַד רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וְנִשְׁקָו עַל רֵאשׁוֹ, וְאָמַר: בְּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ שְׂוִידַע לְהַבִּין וְלַחְקוֹר וְלְדוֹרֵשׁ בְּמַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה. יֵשׁ נֶאֱדָה דוֹרֵשׁ וְאֵין נֶאֱדָה מְקַיִם, נֶאֱדָה מְקַיִם וְאֵין נֶאֱדָה דוֹרֵשׁ. אֲתָה נֶאֱדָה דוֹרֵשׁ וְנֶאֱדָה מְקַיִם. אֲשַׁרְיָה אֲבָרְהָם אֲבִינוּ, שְׁאֵלְעֶזֶר בֶּן עֲרָף יֵצֵא מִחֻלְצִיָּה.

שם האחד אליאזר. ראה בסוף.

(81) הלכות ת"ת פרק ב הלכה ב. בד"א בתחילת תלמודו של אדם. אבל כשיגדיל בחכמה וירבה בה במאוד, ולא יהיה צריך לא ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבע"פ, מפני שכבר חזר על לימודו פעמים רבות מאוד עד שנחלקק היטב בזכרונו כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה, אזי יקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב וד"ת שבע"פ כדי שלא ישכח דבר מדיני התורה ויפנה כל ימיו לעיון התלמוד לסבור סברות בהלכות ולפלפל בהן בקושיות ופירוקים לירד לעומק הסברות וטעמי ההלכות להבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר ולחדש חידושי הלכות רבות לפי רוחב שיש בלבו וישוב

דעתו כמו שאמרו (שבת סג א): "ליגמר אינש והדר ליסבר". וכן בדרשות ההגדות להתבונן מתוכם מוסר השכל לידע את ה' כמו שאמרו חכמים רצונך שתכיר מי שאמר והיה העולם למוד דברי אגדה שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ומתדבק בדרכיו. כי רוב סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה', גנוזים באגדות וי"א שגם בתחילת למודו של אדם לא ישלש זמן למודו לשלשה חלקים שוים ממש שהרי המשנה חמורה מן המקרא וצריכה זמן מרובה יותר. ואצ"ל התלמוד שצריך זמן מרובה יותר מן המשנה. אלא מה שהצריכו לשלש זמן למודו הוא ליתן לכל א' שיעור וזמן כפי הראוי לו בכל יום ויום כדי שיגמור כולו בשוה. ואחר כך כל ימיו לסבור ולעיין. וטוב לחוש לדבריהם:

(82) לקוטי תורה ויקרא ה עמוד ד. (ואפשר דגם לימוד מדרש רבה ושאר המדרשים הוא בכלל השליש במקרא שהרי בפ"ק דברכות דף י"א ע"ב משמע בהדיא בגמ' ופרש"י דמדרש הוא קרוב למקרא כו' לפי שהם מדרשי מקראות. וכ"מ בנדרים דל"ו סע"ב ואף שבהלכות ת"ת מבואר דמדרש תורה שהוא ספרא וספרי וכו"ג הן בכלל שלישי במשנה היינו מפני שהן הלכות וגופים התורה כמו המשנה משא"כ לימוד הרבות שהן אגדות שעל המקרא ומוסר ה' אפשר שזה נכלל בשליש במקרא. ולכן אתי שפיר דלעולם ישלש אדם" כו'. והנה ענין לעולם ישלש אדם מה שחלקו זה לשלישים י"ל כדכתיב ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. ואין כבוד אלא תורה. והנה תלמוד בבבלי ומהנה אף עשיתיו אף הוא בחינ' רבוי שמרבה בחינ' רביעית כמ"ש בד"ה מי מנה עפר יעקב כו' ע"ש, לכן בכלל שלישי במקרא נכלל בחינה הרביעית שהוא לימוד פנימיות התורה. וזהו שארז"ל והביאו הרמב"ם בפ"ה המשניות ספ"ה דאבות ע"פ אף חכמתי עמדה לי חכמתי שלמדתי באף עמדה לי כו').

(85) עירובין יג עמוד ב. אָמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁלֹשׁ שָׁנִים נִתְּלָקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל, הִלְלוּ אוֹמְרִים: הִלְכָה כְּמוֹתְנוּ, וְהִלְלוּ אוֹמְרִים: הִלְכָה כְּמוֹתְנוּ. יֵצֵאָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: אֵלּוּ נֶאֱלָו דְּבָרֵי אֱלֹהִים טַיִם הֵן, וְנִתְּלָה כְּבֵית הַלֵּל.

לקוטי שיחות חלק טו עמוד 16. מ'האט שוין פיל מאל גערעדט וועגן דעם וואָס שטייט אין מדרש, אז פאַר, מ"ת איז געווען די גזירה אז עליו"ג נים לא ירדו לתחתונים"

לגמרי פון דער בריאה, זאל ווערן פארבונדן (אויך) מיט די עניני הבריאה (שבמספר) ז'... .

86 שמות רבה ספכ"ט. מָה עֲשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַדְּמִים כָּל הָעוֹלָם וְהַשְּׁמַיִם הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתְּתוּנִים, וְהִנֵּה הָעוֹלָם תְּהִי וְבִהּוּ כְּאִלוֹ לֹא הָיָה בְּרִיָּה בְּעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (מלכים א יח, כט): וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וְאִין קָשָׁב, שְׁאֵם יְדַבֵּר הֵם אוֹמְרִים הַבְּעַל עָנְנוּ, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה כְּשֶׁדַּבֵּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַר סִינַי, הַשְּׁמַיִם כָּל הָעוֹלָם, כְּדִי שִׁדְעוּ הַבְּרִיּוֹת שְׁאִין חוּץ מִמֶּנּוּ, וְאָמַר: אֲנִכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, וְלַעֲתִיד לְבֹא כְּתִיב (ישעיה נא, יב): אֲנִכִי אֲנִכִי הוּא מְנַחֵמְכֶם.

88 תנחומא שמות כה. וְהִי יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: מִהֵיכָן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא מִן הַמְּזֻרְחָ אוֹ מִן הַמַּעְרָב אוֹ מִן הַצִּפּוֹן אוֹ מִן הַדְּרוֹם? שְׁנֵאמַר: וַיֹּאמֶר, ה' מְסִינִי בָּא (דברים לג, ב). וְאָמַר: אֱלֹהִים מְתִימָן יְבֹא (חבקוק ג, ג). וְכָל הַעַם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת. רֹאִים אֶת הַקּוֹל אִינוּ אוֹמְרִים אֱלֹהִים אֶת הַקּוֹלֹת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הִנֵּה הַקּוֹל יוֹצֵא וְנִחְלַק לְשִׁבְעָה קוֹלֹת, וּמִשְׁבְּעָה קוֹלֹת לְשִׁבְעִים לְשׁוֹן, כְּדִי שִׁשְׁמְעוּ כָּל הָאֲמוֹת. וְכָל אֲמָה וְאֲמָה שׁוֹמְעַת קוֹלוֹ בְּלִשׁוֹן הָאֲמָה, וְנִפְשׁוּתִיהֶן יוֹצְאוֹת. אֲבָל יִשְׂרָאֵל, הִי שׁוֹמְעִין וְלֹא הִי בְּזוּקִין.

שמות רבה פרק ה, ט. וְהִי יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים זֶה לָזֶה (איוב כה, יב): וְהַתְּכַמֶּה מֵאַיִן תִּמְצֵא, וְהִי יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים מִהֵיכָן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא, מִן הַמְּזֻרְחָ אוֹ מִן הַדְּרוֹם, שְׁנֵאמַר (דברים לג, ב): ה' מְסִינִי בָּא וְנִרְחַ מִשְׁעִיר לְמוֹ. וְכְתִיב (חבקוק ג, ג): אֱלֹהִים מְתִימָן יְבֹא. וְאָמַר (שמות כ, טו): וְכָל הַעַם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת. הַקּוֹל אִין כְּתִיב כָּאֵן אֱלֹהִים הַקּוֹלֹת, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הִנֵּה הַקּוֹל יוֹצֵא וְנִחְלַק לְשִׁבְעִים קוֹלֹת לְשִׁבְעִים לְשׁוֹן, כְּדִי שִׁשְׁמְעוּ כָּל הָאֲמוֹת, וְכָל אֲמָה וְאֲמָה שׁוֹמְעַת קוֹל בְּלִשׁוֹן הָאֲמָה וְנִפְשׁוּתִיהֶן יוֹצְאוֹת, אֲבָל יִשְׂרָאֵל הִי שׁוֹמְעִין וְלֹא הִי בְּזוּקִין.

יתרו כ, ב. אֲנִכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִיַּת עֶבְרָתָם:

רש"י ד"ה אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כְּדָאִי הִיא הַהוֹצָאָה שְׁתִּהְיֶה מִשְׁעַבְדִּים לִי; ד"א, לְפִי שְׁנַגְלָה בִּימֵי כְּגִבּוֹר מְלִחְמָה וְנַגְלָה כָּאֵן כְּזֶקֶן מְלֵא רַחֲמִים, – שְׁנֵאמַר וְתַחַת רִגְלֵי כְּמַעֲשֵׂה לְבַנְתִּי הַסְּפִיר (שמות כ"ד), זֶה הִנְתָּה לְפָנָי בְּשַׁעַת הַשְּׁעָבוֹד, וּכְעַצֵּם הַשְּׁמִים, מִשְׁנַגְלָאוֹ – הוֹאִיל וְאִנִּי מִשְׁתַּבֵּה בְּמַרְאוֹת, אֵל תִּאֲמָרוּ שְׁמֵי רְשׁוּיֹת הֵן, אֲנִכִי הוּא אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מִמִּצְרַיִם וְעַל הַיָּם. ד"א לְפִי

און תחתונים לא יעלו לעליונים", און בשעת מ"ת איז בטל געוואָרן די גזירה און ס'איז געוואָרן אַ חיבור פון עליונים און תחתונים. דערפון איז פארשטאנדיק, אז הגם אדה"ר האָט קורא און ממשיך געווען דעם שורש פון נבראים למטה און האָט זיי מחבר געווען אין אן אופן אז דער שם הנברא למטה איז מתאים צו זיין שורש למעלה (ובמילא – מעין זה – אויך דער נברא עצמו) קומט עס אָבער ניט צום חיבור צווישן מעלה ומטה וואָס האָט זיך אויפגעטאָן דורך – ביטול הגזירה בשעת מ"ת. והביאור: אדם הראשון האָט אויפגעטאָן דעם חיבור פון נבראים מיט זייער שורש און מקור: ד. ה. די בחי' אין אלקות וואָס האָט שוין אַ שייכות מיט וועלט, און נאכמער, ווי די בחי' איז שוין דער שורש פונעם פרטיות'דיקן נברא דעם שור למטה האט ער מחבר געווען מיטן פני שור שבמרכבה. מ"ת האָט אָבער אויפגעטאָן (אנכי) הוי' אלקיד": הוי' ", וואָס איז אינגאנצן העכער פון גדרי העולם (הי' הוה ויהי' כאחד), איז געוואָרן אלקיד" – כוחך וחיותך פון יעדן אידן. און דורכדעם האָט זיך אויפגעטאָן דער חיבור צווישן אלקות וואָס איז העכער פון (צו זיין אַ שורש פון) וועלט מיט וועלט און דערפאר געפינט מען, אז ביי מ"ת האָבן די מלאכים ווידער ניט געקענט באַנעמען אַזא ענין פון חיבור מעלה און מטה, ווי די גמרא דערציילט אז זיי האָבן געטענה'ט: חמודה גנוזה וכו' אתה מבקש ליתנה לבשר ודם מה אנוש גו' תנה הודך על השמים": וויבאלד תורה איז תכלית הרוחניות והעילוי, ווי קען זי אַראָפקומען און געגעבן ווערן צו אַ בשר ודם? דוקא משה רבינו האָט געקענט נעמען" דעם ענין פון מ"ת, דעם ביטול הגזירה צווישן עליונים ותחתונים, ביז זיי ווערן איין זאך.

לקוטי שיחות חלק יז עמוד 97. עפ"י כהנ"ל וועט מען פאַר- שטיין דעם חילוק צווישן דער שייכות פון פ' שמיני צום סיום הסדרה פון פ' צו שלפני' און דער שייכות פון פ' זאת החי"י" צו דער פ' שמיני גופא: אין די ז' ימי המילואים, וואָס רעדט זיך בסיום פ' צו, האָבן אהרן ובניו אָפי געטאָן אַלץ וואָס ס'איז שייך צו אויפי טאָן דורך דער עבודה שלמטה, אויך די המשכה פון אלקות וואָס ווערט נמשך דורך אתעדל"ת וואָס ווערט נכלל אין בחינת ז'. אבער דאָס אַלץ איז געווען ווי אַ הכנה און הקדמה צום כבוד ה", צו דער השראת השכינה במשכן ביום השמיני למילואים, אז דאָס זאל זיין אין אן אופן פון שמיני", ד. ה. אז בחי' האלקות וואָס איז מובדל

93 מיכה ז, טו. כימי צאתך מארץ מצרים ארענו
נפלאות:

94 סוטה יא עמוד ב. דרש רב עיירא: בשכר נשים
צדקניות שקיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים.
בשעה שהולכות לשאוב מים, הקדוש ברוך הוא מזמן
להם דגים קטנים בכדיהן, ושואבות מחצה מים ומחצה
דגים, ובאות ושופתות שתי קדירות, אחת של חמין ואחת
של דגים.

במדבר רבה פרק ג, ו. בזכות הנשים פשרות יצאו
ישראל ממצרים,

שקיו שומעין קולות הרבה, שנגמר את הקולות – קולות
באין מארבע רוחות ומן השמים ומן הארץ – אל תאמרו
רשויות הרבה הן; ולמה אמר לשון יחיד אלהיה? לתן
פתחון פה למשה ללמד סגוריא במעשה העגל, וזה
שנאמר למה ה' יצרה אפך בעמך – לא להם צוית לא יהיה
לכם אלהים אחרים אלא לי לבדי (שמות רבה):

תניא פרק לו. וגם פכר היה לעולמים מעין זה, בשעת
מתן תורה, פדכתיב: "אתה הראת לדעת כי ה' הוא
האלהים אין עוד מלבדו" – "הראת" ממש, בראיה
חושית, פדכתיב: "יכל העם רואים את הקולות" –
"רואים את הנשמע", ופירשו רבותינו זכרונם לברכה:
מסתכלים למזרח ושומעין את הדבור יוצא אנכי כו'. וכן
לארבע רוחות ולמעלה ולמטה, וכדפירשו בתיקונים
"דלית אתר דלא מליל מיניה עמהון כו'". והיינו, מפני
גילוי רצונו יתברך בעשרת הדברות, שהן פללות
התורה, שהיא פנימית רצונו יתברך וחקמתו, ואין שם
הסתר פנים כלל, כמו שנאמר: "כי באור פניו נתת לנו
תורת חיים". ולכן היו בטלים במציאות ממש,

89 זבחים קטז עמוד א. ר"א המודעי אומר מתן תורה
שמע [ובא] שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך
מסוף העולם ועד סופו וכל [מלכי] עובדי כוכבים אחזתו
רעדה בהיכליהן ואמרו שירה שנאמר (תהלים כט, ט)
ובהיכלו כולו אומר כבוד.

92 שער האמונה פרק כה. .. אבל כשיוסר או שיזדכך
החומר הגופני יוכל לראות גם בעיני בשר בראי' חושיות
וטבעי' ממש כמו שהוא רואה בעין השכל הרוחני כמו
לע"ל דכתיב וראו כל בשר...

לקוטי שיחות חלק טו עמוד 44. פון די עקריים, וואס
וועלן זיך אויפטאן בימות המשיח, איז דער יסוד "ונגלה
כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר", דהיינו, אז
דער גילוי אלקות דלעתיד וועט זיין ניט נאר אין אן אופן,
כנ"ל, פון "מלאה הארץ דעה את ה' וגו'", נאר אויך אין
אן אופן פון "וראו כל בשר", אז דער בשר הגשמי וועט
זעען דעם "פי ה' דיבר"; ד.ה. עס וועט זיין ניט בלויז א
ראי' "בעין השכל הרוחני" נאר אויך א ראי' "גשמיות
בעין הגשמי"; און נאכמער: פון וואס עס שטייט "וראו
כל בשר" - ניט "וראו כל עיני בשר" .. איז משמע אז ניט
נאר דער "עין הגשמי" נאר אויך דער בשר הגשמי גופא
וועט דערזעען "כי פי ה' דיבר".

70 דברי מורי ויגש מד זהב דוד

כ"כ שאפי' זכות אב אחד לא יועיל לו ולא יבא הדבר שסוף מתפלל עליו ע"כ לירף עוד זכות אב השני, והוא ע"ד שאמר וזכרתי את צריתי יעקוב כו'. אבל בהודאה אין לו הפסד בזכירת אב אחד לחוד מפני הכבוד דמה שעבר עבר, וא"כ אדרבה יש ריעותא בהזכרת שניהם דמשמע שאחד מהם אינו כדאי ע"כ לא לריך להזכיר אלא אחד. אלא דקשה שאותו אחד היה לו להיות אברהם כי הוא קודם לו דגם ילחק עלמו חייב בכבוד אביו ע"ד כולכם חייבים בכבודי. ועל זה חירץ דמ"מ בן הבן יש לו להשיג בכבוד אביו יותר אע"פ שאבי אביו היה גדול יותר:

(ז) ובנות בניו, סרה בת אשר ויוכבד בת לוי. ולא נזכרה ביורדי מלרים מפני בטולדה בין החומות. והקשה הרמב"ן מה יאמר רש"י בפירוש בנותיו מי הם. והרא"ש חירץ דבנותיו היינו כלותיו. ויש מקשין על זה דא"כ גם בפירוש בנות בניו היה לו לפרש כלות בניו. ולי נראה דא"ל לומר כאן כלותיו דהא כתיב מלכד נשי בניו. ותו דא"כ יהיו יותר מע' נפשות ולקמן בפרשה זו פירש"י ולדברי האומר תאומות נולדו עם השבטים ל"ל שמחו כו', משמע דלמ"ד תאומות דבפ' וישב היינו כלותיו לק"מ, וא"כ אם תאמר דבנותיו דהכא היינו ג"כ כלותיו יהיו צדדי מלרים יותר מע' נפשות. ועל קושיא הרמב"ן נראה לחרץ דאפשר לומר דבנותיו היינו דינה ואע"פ שאמר לשון רבים אין צדק כלום דכן מלינו בפ' מי שמת (דף קמג) דעבד אינו דקרי לבן יחיד שלו בני לשון רבים וראיה מבני פלוא אליאב ובני דן חושים וה"כ קרא לדינה לשון רבים, אבל לעיל בפרשת וישב ע"כ אין לפרש כן מלת ובנותיו דשם כתיב כל בנותיו לשון וכל משמע לשון רבים ממש, כנ"ל נכון:

(ח) הבאים מצרימה, על שם השעה קורא להם כו'. פירוש לשון הבאים הוא לשון הוה ובאמה הוא עבר, אלא דהכחוש מדבר לשון השייך בשעה שהיה באתו ענין ממש. ואין לתמוה למה באמת אמר כן ולא לשון עבר כאשר היה באמת, כי לשון הוה הוא משמע לשון עבר ועתיד כמו שרגיל רש"י לפרש הרבה פעמים: (י) בן הבנענית, בן דינה שכבלה לכנעני. דא"ל כפשוטו כנענית מבנות כנען דא"כ קשה שפרסם הכתוב לזו טפי מן שאר שבטים שהיו ג"כ להם נשים כנעניות כמ"ש רש"י על פסוק כאשר לום שלא ישאו את יעקב אחד מבני השבטים לפי שהם מבנות כנען. וג"כ א"ל כאן כנענית תגרית כמו שפירש"י אלל יהודה וירא שם בת איש כנעני תגרא, דו"ל דרש"י דייק כאן לשון הכנענית בה"א דמשמע הידועה כבר, וזה אינו אלא דקאי על דינה שכבלה

לכנעני וזה ידוע, משא"כ גבי יהודה דכתוב כנעני בלא ה"א. ודברי הרא"ש בזה הסתמוהים: (טו) אלה וגו' ואת דינה בתו, הזכרים חלה בלחה והנקבות חלה ביעקב. ולמדנו הכחוש בזה מ"ש בגמרא שישהא עלמו על הצטן שחזרע היא חחלה ודברי רש"י כאן הם דברי ר' לודק צפרק המפלת (דף ל"א). ויש להקשות דצפרק הוא אמר ר' ינחק דבר זה מפסוק אשה כי תזרע וילדה זכר. ול"ל דפליגי ר' ינחק ור' לודק דר' לודק לא משמע ליה מקרא דכי תזרע דבעינן תזרע לדרשה אחרת דהיינו אפי' ילדה כעין זרע אמו טמאה לידה. ור' ינחק לא משמע ליה מקרא דהכא, דו"ל דהא דאמר דינה בתו קמ"ל מה שארז"ל שהיא גרמה שנהפך הולד בצטנה ונעשה נקבה על ידי חפלתה של לאה. ע"כ אמר הכחוש אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב, פירוש שמתחלת הריון שלה מיעקב היו בנים, משא"כ בדינה שהיתה בתו ולא בנו, זה היה מכה חפלת לאה שנעשה בה דבר מחודש מה שלא היה משעת הריון מיעקב. והעתיק רש"י דברי ר' לודק שדרשה לעיני מזרעת חחלה כי דרשהו קודמת בתורה לדרשת ר' ינחק מפסוק כי תזרע:

שלושים ושלש כו'. אלא זו יוכבד. דאין לומר דיעקב עלמו הוא ג"כ מן המנין כמ"ש הראב"ע דהא כתיב כל הנפש הבאה לבית יעקב כו', דמשמע דלא חשיב רק בני יעקב ולא אותו עלמו:

(כ) כל הנפש כו' לריכים אנו לומר שמחו. כתב הרא"ש לא שמעתי פירוש דכיון דכתיב מלכד נשי בני יעקב הרי הוא כאילו אומר כל הנפש הבאה למלרים ששים וששה ועם נשי בני יעקב ע"ח. גם לא שמעתי טעם נכון על מלכד נשי בני יעקב אליבא דר' נחמיה דאמר כנעניות היו דמהיכא תיתי לרצוייהו דליאלטריך למעוטיהו והא כל הנפש כו' יולאי ירכו כתיב וכנעניות לא היו יולאי ירכו. וע"ק אם מהו לפני ירידתן למלרים מה הולך לומר מלכד נשי בניו, והלא כל הנפש הבאה כתיב והמתים אינם מן הבאים ע"כ. ונ"ל דקושיא ראשונה ושלישית שהם אליבא דמ"ד תאומות נולדו לק"מ. דקושיא ראשונה פשיטא דל"ק דע"כ לומר שמתו דאם לא כן דברי הכתוב סותרים זה את זה דמשמעות בנותיו נכללו גם התאומות דהא עכ"פ היו בנותיו, ואח"כ אמר מלכד נשי בניו משמע שגשארן נשותיהם שהם בנות יעקב דהיינו התאומות ואינם מן החשבון של בנותיו אלא ע"כ שמתו התאומות ונשאו נשים אחרות ועליהם אומר מלכד נשי בני יעקב. ובזה מחורץ גם קושיא השלישית כיון דנשי בני יעקב קאי על האחרות שגשאו אחר מיתת התאומות. וקושיא השנייה שהיא למ"ד כנעניות נשאו ג"כ לק"מ דהו"א

דברי טורי ויגש מד מז זהב דוד לו 71

דו"א דאוחן כענינות לא באו כלל למנרים קמ"ל קרא למלכד כו' דעכ"ס באו כולם אלא שאינם בכלל השבעים נפש :
(לא) ואמרה אליו וכו', ועוד אומר לו כו', לאסוקי דל"ת שמאמר יוסף לפרעה לא היה רק עד והאנשים ופסוק והאנשים הוא לשון הכתוב שמספר ענין זה. וז"א דהא אחר פסוק והאנשים כתיב והיה כי יקרא לכם פרעה דהיינו לשונו של יוסף והיאך יפסיק הכתוב בחוך דברי יוסף בפסוק והאנשים כו'. אע"כ דגם פסוק והאנשים הוא ממאמר יוסף. וזה פשוט ובחנם נרחו המפרשים בכוונת רש"י בזה :

מז (3) ומקצה אחיו כו' אצל בגמ' בצלית כו'.
טעם פלוגתא דלדברי הכל הכפל מורה על החזק אלא שתלמוד ח"י מפרש דלהכי כפל אותם לפי שזה עדות להם שהם כבר חזקים, אצל הצבלי מפרש שהכל הוא דרך תפלה שיהיו מכאן ואילך חזקים :

(1) על אשר לי, על לאן שלי. פירוש דל"ת שיהיו שרים על כל אשר לו כמו שהיה יוסף, אלא על המקנה לחוד. והא דלא נקט רש"י מקנה כמו לשון הפסוק, לפי שרש"י מתרץ מאי יחוס לאחי יוסף במה שהיו רועי לאן דבדלחי יהיו לריכוס בעלמם לרעות האן דהא הקפיד על בקיאותם בזה, ע"כ תיקן ואמר על לאן שלי שהוא אלהות שלי, והעוסקים בהם הוא השיבות גדול אצל פרעה :

(2) ויברך יעקב, הוא שאלת שלום. דשתי פעמים כתיב ויברך והיינו הראשון לשאלת שלום, והשני לברכה ממש. וע"כ אמר רש"י מה ברכה ברכו כו' בפעם השנית דאחיה לברכה ממש :

(3) שני מגורי כו' ולא השיגו, בטובה. נראה פירוש הפסוק לרש"י, דלשון מגורי מורה על חיי לער בלשון גירות, ושני חיי מורה על חיים טובים. וע"כ אמר יעקב דשני מגוריו היו ק"ל שנה אצל שני חייו דהיינו ימי טובה היו לו מעט ורעים ולא היו שנים אפי' לשני מגוריו של הצותיו. והיינו דשני חייו של יעקב היו מעט ע"כ היו רעים, כדאיתא בגמרא צ"ב (דף קמ"ו) כל ימי עני רעים אפי' בשבתות וימים טובים, משום דשינוי וסת הוא תחלת חולי מעים לפי שלא הורגל בטובה :

(4) רעמסם, מארץ גושן היא. לפי שארץ גושן הוא שם כלל המדינה ורעמסם חלק ממנה ויוסף לא ביקש רק שיבצו במדינה ההיא ולא שיהיה להם כל המדינה :

(5) לפי הטף, לפי הלורך לכל בני ביתם. תיקן בזה דלכאורה משמע דהכתוב מזכיר מי הם הפרטים שכלכל יוסף ואמר שהם כל בני ביתו והטף, וע"ז קשה דהו"ל לומר

והטף ולמה אמר לפי הטף. ותו דהו"ל לחם אחר לפי הטף, אלא דהאי לפי הטף אינו פרט אלא פירוש הוא על הפרט דכל בית אביו, ואמר שמה שכלכל אותם לא היה בלמנוס כמו שדרך המחפרכים בימי הרעב שמשפיקים עלמם במזון מלומלם אלא היה נותן להם לחם בהרווחה כ"א לפי הטף שלו, דהיינו שהטף אינם סובלים מזון מלומלם שאין להם דעת בזה לסבול קלת ומבקשים תפקידם כמו בשעת טובע :

(6) ולחם אין וגו', חוזר לענין הראשון. דקשה הפסוק, דמשמע שמדבר בזמן ההוא בשעה שכלכל יוסף את אחיו ועל זס קשה הא כתיב אחר זה בסוף ויבאו אליו בשנת השנית כפירש"י לשני הרעב, והיינו קודם שהיו בית אביו אללו דהם לא באו אלא אחר שנתים שהתחיל הרעב. ע"כ אמר רש"י שזה אינו שייך אחר פסוק שלפניו אלא חוזר לענין הראשון שהתחיל הרעב קודם ענין יוסף עם אחיו ואביו : (7) בשבר אשר הם שוברים, נותנים לו את הכסף. לרץ להבין דברי רש"י

מה חידש בזה. ותו למס מליין בשבר אשר הם שוברים לא היה לו לליין רק אשר הם שוברים. ונראה כוונתו דהפסוק משמיענו שמה שליקט יוסף כל הכסף לא היה כדרך שאר טוכרי תבואה ביוקר שמדי יוס' ציומו הוא מוכר יותר ביוקר ממה שהיה המקח לפניו, אצל יוסף לא היה מוסף בשער המקח אלא בשבר דהיינו המקח אשר הם נותנים לו כפי תחילת המקח כן נתן להם התבואה ואפ"ה מכח רצוי הרעב בכל הארלות ליקט את כל הכסף :

(8) כי אם תם הבסף וגו', כי אשר תם הכסף והמקנה ובה הכל אל יד אדוני.

תיקן בדבריו אלה כמה ענינים. הא' דקשה ליה אם שהוא ספק וכאן היה ודאי. ותו מה הוא שלא יכחדו ממנו. ותו שאמר ומקנה הבטמה ולא אמר סתם והמקנה כמו הכסף, דמשמע מקנה שייך לבתריה ומילתא אחריתא קאמר ומקנה הבטמה אל אדוני ולא קאי על הם הכסף שלפניו. ותו קשיא טובא במ"ש צלתי גוינתו דמה הולרכו להודיע שלא תם גוינתם כרי הם עומדים חיים ולא תמו. ע"כ פירש"י דהאי כי הוא לשון אשר כו' ודבר זה לא נכחד מאדוני, והאי תמו אין הכוונה שאפס הכסף שלנו, אלא הכוונה דתם ממנו ובה לידך ולא נשאר אללנו רק גוינתו שלא בא עדיין לידך, וע"כ אנו מבקשים שיבוא גם זה לידך ונקיהם לך לעבדים, והך ומקנה הבטמה הוא כאילו נכתב ס"א של הבטמה בתיבת מקנה ושפיר שייך לשלפניו, וקאמר שתם ממנו הכסף והמקנה של בטמה ובה לידך רק שגוינתו לא בא עדיין לידך. ונכון הכל בס"ד :

(9) ותן זרע כו' וכלה הרעב. קשה שהרי הוזכר

הבאים מצרימה על שם השעה קורא להם הכתוב
באים * ואין לתמוה על אשר לא כתב אשר באו
 קצת קשה ולפירוש רש"י משמע שהתמיה היא שהי' ראוי לכתוב
 אשר באו ולכאורה התמיה גדולה יותר דלא הי' ראוי לכתוב כלל
 הבאים רק לתשוב סתם מכפר בניו ובני ביהו ועוד קשה הכי הוה
 ליה לרש"י לכתוב באים ורש"י מספק דכרו חירון קודם קוש"י
 ונראה דרש"י שכתחילה מתרץ רש"י שלא היה לכתוב הבאים כלל
 רק לסתום ולא לפרש לזה מתרץ רש"י דעל שם השעה פי' שעל
 שחשבו לילך למצרים דבלאו הכי לא מנאם הכתוב לכך קודם
 אותם הבאים להודיע שבלאו הכי לא היה התורה מינה אותם
 רק שלפי זם עדיין קשה הי' להתורה לכתוב אשר באו שהרי זה
 המנין שנחשב כאן לא נחאמת אלא אחר שבאו למצרים שהרי
 דבני לאה מוזה הכתוב שלשים ושלש ובפרטן אי' אהה מוזה אלא
 שלשים ושלשים אלא לר"ן לו' כפירוש רש"י דלקמן שיוכחד השלימו'
 המנין וידוע שיוכחד לא היה כהן היוצאים אלא בין התומה
 ונולדו ולא השלימה עד שבאו למצרים עיין בפירוש רש"י על פסוק כל
 בנפש הבאה לבית יעקב ובענין הזה נמנה ויכחד גם בנייהם
 ולר"ן לומר שהמנין הזה הי' אחר שבאו למצרים וכו' ראוי להיות
 אשר באו לזה מתרץ רש"י שגם לזה אין להתמה דאילו כתב אשר
 באו הי' דלכך נכתב להורות שיוכחד השלימה ולאסוקי ממ"ד
 דהתומה דינה השלימה המנין דא"כ היה לכתוב הבאים ע"ש
 היציאה למצרים שהרי התאומה היתה גם כשעת יציאת אלה לר"ן
 לומר שיוכחד השלימה והיא לא היתה כשעת היציאה מכענן לכך
 נכתב הבאים להורות שעל שם השעה מנאן ובלא"ה לא היו נימנים
 ומ"מ אין לטעות בפי' הגמרא דהתאומה השלימה מפירוש רש"י
 לקמן על פסוק כל האש הבאה ע"ש ודו"ק :

בני רחל אשת יעקב כבודן לא נאמר אשת יעקב אלא
 שהיתה עיקרו של בית * הקשה הגאון הגדול מהור"ר
 נפתלי אב"ד דק"ק פרינקופרט דמנין מה ראה התורה להראות
 כרמו דייקה ככאן שהיתה עיקרו של בית ולא מקודם שהיו
 כמה פעמים רחל בתורה ולא כתיב אלא אשת יעקב להורות
 שהיתה יעקב של בית וחירן הגאון הג"ל דהרשב"א ואבן עזרא
 דחקו לפרש שהפסוקים של שבעים נפש הבלים יעקב בעלמו ולא
 יוכחד והוא נגד הגמרא והמדרש לכן בא הפסוק ככאן עם הרמו
 אשת יעקב ולהורות דאי אפשר לומר דיעקב השלים המנין וכי
 פירשו דלעיל פירש רש"י אלא בני לאה שלשים ושלש ובפרטן אי'
 אהה מוזה אלא שלשים ובנים אלא זו יוכחד שהשלימה רק בעל
 פירוש רש"י קשה דלמא יעקב בעלמו השלים ולא יוכחד לזה מתרץ
 רש"י בני רחל אשת יעקב ובכילן לא נאמר אשת יעקב אלא
 ע"כ לר"ן לומר דלכך נכתב אלה אשת יעקב ללמדן שיהיה
 עיקרו של בית וא"כ אם היה דיעקב השלים קשה למה כלל
 עלמו דבני לאה היה לו לכלול את עלמו דבני רחל ולמית בני
 לאה שלשים ושלשים ובני רחל חמש עשר והיה יעקב מכלים
 החסרון דבני רחל שהרי הוא הית' עיקרו של בית אלא לר"ן
 לומר שהשלימה דבני לאה היתה מיוכחד ויעקב לא נמנה כלל ולכן
 נא כרמו אשת יעקב ככאן להורות שלא חטעה לפרש שיעקב
 השלים ע"כ דכ"ח :

ומקצה אדיו מן דס'הוים שברם לגבורה וכו' אותן
 שלא כפל בשה שבוין; כשברכין יגראם דסוכת
 רש"י הוא מדכתוב מקצה ופירושן מהוץ פירש כשנחשבו כסדר
 גבירתם היו אלו נחשבים לכסף לפי שהיו חלשים ומהם לקח
 להעמיד לפי פרעה ומה שמוכיף רש"י ואמר אותן שלא כפל
 שמוות משה ככברן וכו' ס"פ דק"ל היה לכתוב וקלה אחיו כיון
 שגלח את כל החלשים אלא לר"ן לומר מכיון דכתיב מקצה ב"ם
 המבטחה במקום מלת מן והוה כאילו כתיב מן קלה אחיו היא
 להורות שלא נגל את כל החלשים לזה פי' רש"י אותן שלא כפל
 משה שמיין ואיין בלא כפל שמוותן הם יותר מהמכה שהרי לא
 נכפלו רק יבואו גוד ואשר וזכרון ודן ונפתלי ובני יוסף לא נכפלו
 מנאן שאותן בלא נכפלו הם שבעה והיא לא לקח רק המכה לכך
 כתיב מקצה שפירשו כמו מן קלה ודוק :

ותלה כמו ותלאה שפירשו לאה (בל"א עם איז ווארין מיד)
 ואל תתמה על שנאמר האלף מן הפרש שמנינו דומם
 לו כמתלהב סודם זיקים :

במתלהלה היורה ויקים * פי' ובכפר השקשים שחנך

סד"ק צאנא קד"ה תמלא דדברי רש"י סוף
 הסם

סדקוק כנמו **שמוות** אף שיבואו דבניקוח בלשון יחיד
 כמו **בצלל** אשם דהוא דבוק (אין מאן טון אין
 אשה) מכל מקום כנמו איז יבוא אהוה **השם** ביו"ד
 הרבני כמו **בצלליו** עמו ולא נאמר **בצלליו** ואעפ"כ
 לשון יחיד הוא וכחז רש"י הספס (לעיל
 פ' וירא כד"ס וי"ט כאשר התעו) דכל דבר שהוא ענין
מרות ואדנות קרוי בלשון רבים ואעפ"כ אין בעלמך
 אלא לשון יחיד ועוד כתב רש"י (במשלי א' ד"ס
 לויח חן) ועל שם שהקשה שבעות פנעות קורא האורח
 לשון רבים ואעפ"כ שהוא נאמר אחד עכ"ל לפי זם מלות
צוארי בנימין דהוא דבוק (האלו פון בנימן) ואין מדכך
 סדקוק לבוא דבניקוח ביו"ד הרבני והוי למכתב
צואר בנימין לכן שפיר קשיא להמדרש וכי שני עוזארים
 הוי ליה אלא ודאי לסודת הלימוד דשני בני
 מקדשים אבל ביוסף כתיב **צואריו** כפינו (זין האלו)
 ומדכך סדקוק לבוא כפינו ע"ס וי"ד הרבני אף
 שכן בעלמך לשון יחיד לכן לא נמנו במלם **צואריו** רק
 משכן שילם ודוק סיכב :

הלב הארץ כר חלב לשון מיטב הוא דסא ודאי

אין לומר שהוא ענין **הלב** ממש (בל"א אימילם)
 וכי לא יאכלו קום דבר כי אם חלב ממש לכן קאמר
 כל חלב לשון מיטב הוא (בל"א דז בעשש) וקאמר לכו
 פרעה מכל מה שיאכלו יהיה מיטב דבר שהוא :

וארתה ציורתה מפי לומר להם * משום דמרטם
 עלמו קאמר ואהה ציורתה (דז ניטם
 ווארין גיבאסין) א"כ משמעו כאלו מרעה
 קאמר בשליחות אדם אחר ומי יאמר למך פס תעשה
 לכן קאמר רש"י מפי לומר להם (פון מיר מרעם ביטמו
 ווארין גיבאסין זאגין זו זא) :

ויפג לבו נחלק לבו והלך מלהאמין * משום דאיכא
 לפרש מלת ויפג מלשון אל החמו פוגה לך (בל"א
 אויף הערין) דלא יתכן כאן לכן קאמר דזם הוא לשון
 נחלק לבו (פר וועקסילס ארד גילוייבלם) :

כל הנפש הבאה וכו' נתפרש בפ' וירא בר"ח
 באה השמש ובכמה מקומות ד"ה להורות
 לפניו כהרגומו לפנות לו מקום ולהורות היאך
 יתישב בה * משום דעיקר ענין הוראה לא שייכא רק
 בפנין סודאום איסור והיתר דלא יתכן כאן סולדך לומר
 דזם הוא כהרגומו לפנות לו * מקום (זו ווייץ אין ארם
 וואו ער זיך זעלין זאל) :

ומקצה אדיו מן הפחותים שבהם וכו' * רש"י
 זיל סוליא לימוד זם כאשר השורש קצה
 משמש לפעמים ענין **פירא** וסיינו דבר נכזם ושל
 ואינו חשוב (ווערם) אין דער עק גיבאנץ און חם
 שכיון מן הפחותים (פון דיא שלעכטי) :

אנשי חיר בקיאיין באמונתן לרעות צאן * משום
 דעיני אנשי חיל על הרוב עניינו בעלי כח וגבורה
 דלא יתכן כאן דאם כן סומר רש"י דברי עלמו דלעיל
 מיניס כחז רש"י מן הפחותים וסיינו חלשים לכן סולדך
 לומר בקיאיין באמונתן לרעות אלן ור"ל לעיני זם סו אנשי
 חיל ובעלי כח לרעות אלן אבל לעיני מלחמם היו חלשים
ותלה כמו ותלאה לשון עיפות ורומה לו

סד"ק צאנא קד"ה תמלא דדברי רש"י סוף
 הסם

אויבערשטן, דערפאר איז אפילו ווען זיי זיינען געקומען אין אן ארט וואו עס זעט זיך אן נאָר די הנהגת הטבע, האָט עס באַ זיי ניט געמאַכט פאַרגעסן, מעלים ומסתיר זיין — די פריערדיקע ראַי אין אלקות און זי האָט ביי זיי פועל געווען, אַז אויך אין מצרים זאָל ביי זיי זיין די ידיעה (עכ"פּ אין אן אופן פון הבנה והשגה) אַז טבע ווערט אַנגעפירט פון אויבערשטן³⁴

[ע"ד ווי דער ענין פון נס — לשון הרמה³⁵ — אַז נס „הויבט אויף“ די (ידיעה אין) טבע; עס גיט אַ הכרה אַז אויך טבע ווערט געפירט פון דעם אויבערשטן].

נאָר נאָכדעם ווי „וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא“³⁶ — עס זיינען ניט געבליבן פון די וואָס זיינען געווען אין א"י³⁷, ובמילא איז געוואָרן אַ

34 ומכ"ש אצל יעקב (ובחיי יעקב), ש"מברכתו של יעקב ואילך ה"י פרעה בא אל הנילוס והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ" (פרש"י ויגש שם) — היינו, שזה שהנילוס משקה את הארץ תלוי בברכתו של יעקב (ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 31). ולהעיר מפרש"י ר"פ ויחי.

35 סדור מד, סע"ב. אוה"ת בשלח ד"ה ויבן. שה"ש ע' כט. ועוד. וראה סה"מ תרע"ח ע' פט.

36 פרשתנו א, ו.

37 ראה שמור"ר שם: כ"ו שה"י אחד מהם קיים מאותן שירדו למצרים כו' (וברשב"ם (וספורנו) עה"פ: (כל) שבעים נפש).

— וצ"ע שהרי הייתה שרח בת אשר • (סדר עולם

* כן יש להעיר מעוד יורדי מצרים שהיו בחיים בעת התחלת השעבוד: (א) שאול בן הכנענית — הוא זמרי (סנהדרין פב, ב. תיב"ע ויגש מו, י. וארא ו, טו) כדקלמן בפנים ההערה. (ב) קהת שה"י חי בעת לידת משה (סדר הדורות ב"א שסח"ט). ובתיב"ע וארא (שם, יח) ד"חמא ית פינחס" (וראה פי"י יונתן שם, טז. סדר הדורות שם). (ג) חצרון — שהוא יפונה (סוטה יא, סע"ב) אבי כלב, וכלב ה"י בן מ' שנה בעת שילוח המרגלים (יהושע יד, ז). נמצא

און דאָס איז געווען די גזירה פון פרעה — „היאורה תשליכוהו“, אַז אויך אידן זאָלן זיך, ח"י, אונטערוואַרפן צו דעם, צו די גדרִי הטבע והנהגתה.

ה. כדי אַז די גזירה „היאורה תשליכוהו“ זאָל קענען האָבן אַ שליטה אויף אידן, איז דאָס דורכדעם וואָס ביי זיי איז פריער געווען די ירדה אין מצרים: כל זמן זיי זיינען געווען אין ארץ ישראל, „ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה“²⁸ — מיזעט בגילוי ווי דער אויבערשטער איז משגיח על כל פרט ופרט

[וואָס דאָס דריקט זיך אויס אויך אין דעם, וואָס ארץ ישראל איז אַלעמאַל^{28*} געווען אַ לאַנד וואָס „למטר השמים תשתה מים“²⁹, ובפרט ווי חז"ל³⁰ זאָגן „א"י משקה אותה הקב"ה בעצמו"],

איז ניטאָ קיין אַרט פאַר אַ טעות אַז „כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה“³¹ ער האָט געאַלקערט און געזייט און דאָס איז גענוג — ווייל מיזעט בנקל אַז „הוא הנותן לך כח לעשות חיל“³²;

נאָכמער: כל זמן יעקב ובניו האָבן געלעבט, איז אויך אין מצרים ניט שייך ביי זיי די גזירה פון פרעה³³. וואָרום וויבאַלד אַז זייענדיק אין א"י האָבן זיי געזען בגלוי אַז ס'איז אַפהענגיק אין

משקה שדותנו וכרמנו ואנו נזונין ממנו ודאי הוא אלוקה".

28 עקב שם, יב.

28* גם קודם גלות ויצי"מ.

29 עקב שם, יא. וראה הנסמן בלקו"ש שם הערה 41.

30 תענית י, א. וראה הנסמן בלקו"ש שם הערה

40.

31 עקב ח, יז.

32 שם, יח.

33 ראה שמור"ר פ"א, ה. פרש"י וארא ו, טז.

והשגה³⁸ — האט ער אויפגעטאן אז ביי אידן זאל לייכטן די אמונה בה, און מיט דעם האבן זיי זיך קעגנגעשטעלט די גזירה פון פרעה.

און הגם אז דער כח האמונה איז ביי זיי געווען אויך פריער, ווייל אידן זיינען בטבע „מאמינים בני מאמינים“³⁹, איז אבער סתם אמונה (אין אן אופן מקיף) ניט גענוג אויף דעם⁴⁰. כדי די אמונה זאל האבן א ווירקונג אין לעבן און הנהגה פון מענטשן, מוז זיין — „ורעה אמונה“⁴¹, ממשיך זיין די אמונה אין א פנימיות. און דאס ווערט אויפגעטאן דורך משה, רעיא מהימנא⁴².

ז. דערמיט וועט מען פארשטיין וואס דער פסוק⁴³ איז מדייק אז „ומשה ה' רועה את צאן יתרו חותנו כהן מדין“ —

דלכאורה: בשלמא דאס וואס די תורה דערציילט אז ער איז געווען א רועה צאן איז מובן, ווייל, כידוע⁴⁴, איז דאס געווען די הכנה (און דער אויספראוון) פון משה רבינו אלס רועה ישראל; אבער וואס איז נוגע די הדגשה אז ער איז געווען דער רועה פון „צאן יתרו“, און אלס כהן מדין דוקא?

נאך דער ענין פנימי אין דעם: אין

פולשטענדיקע „ירידה“ אין מצרים און הנהגת הטבע — האט געקענט זיין די גזירה „היאורה תשליכוהו“.

ו. דער ענין פון משה איז — מושיען של ישראל — ווייל ער איז דער רעיא מהימנא, וואס איז ממשיך אמונה אין אידן, עס זאל פועל זיין כמעשה כפועל, אז אויך דארט וואו קיין ראי אין אלקות איז ניט געווען, און אפילו ניט קיין הכנה

פ"ט. וראה סוטה יג, א. מכילתא בשלח יג, יט. פרש"י פינחס כו, מו. ועוד. ואולי קטנה ביותר ** הייתה באותה שעה ***.

ובמדרש לקח טוב פינחס (כו, יב): שאול בן הכנענית הוא זמרי .. ואל תתמה שהרי שאול בן הכנענית ה' מירודי מצרים וחי' עד סוף מ' שנה של מדבר, והא כתיב וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, תשובתך שהרי סרח בת אשר היתה מירודי מצרים והיתה והיא נחשבת בערבות יריחו ואין למדין מן הכללות כו' [ועד"ז הוא לקמן שם, מו. ושם: אין שנים או שלשה מן החשבון. וראה שוה"ג הא'].

ועכצ"ל דמדרשות חלוקות הן. והרשב"ם והספורנו — הם אליבא דשמו"ר, או (ויותר נכון) ע"ד הפשט. ומה שהזכיר שרש בפ' פנחס — ראה רמב"ן שם.

ולהמזכיר בפנים יותר נ"ל לומר דקאי לכל מדרז"ל הנ"ל — דלשולל האפשריות דגזירת „היאורה תשליכוהו“ מרובו ככולו דבני אן — צ"ל השפעה של כו"כ מהחשובים שביניהם, ואין מספיקה זכירה של מתי מספר. וק"ל.

38) להעיר ממרז"ל שמצרים מלאה גילולים (שמו"ר ופרש"י עה"פ וראו ט, כט. מכילתא תנחומא ופרש"י עה"פ בא יב, א).

39) שבת צו, א (כשייכות לבניי בהיותם במצרים). וראה פרש"י עה"ת שמות ד, ב.

40) עד שיכול להיות גנבא אפום מחתרתא רחמנא קרייא (ברכות סג, א. כגירסת הע"י).

41) תהלים לו, ג. תרא בהוספות ד"ה כי תשא לקוית ואתחנן ד"ה וידעת (הא) וביאוריו. ועיי"ש ד"ה להבין בתוס' ביאור פ"ג.

42) ראה תניא רפמ"ב.

43) פרשתנו ג, א.

44) תנחומא פרשתנו ז. שמו"ר פ"ב, ב. ועוד.

שחצרון (אביו) ה' בחיים (מ' שנה קודם שילוח המרגלים, ועאכו"כ) בעת התחלת השעבוד. (ד) לדעת תיב"ע (וארא שם, טו) לוי, חמי ית משה כו" (ובפי' יונתן שם תמה ע"ז).

ולהעיר לכהנ"ל מב"ב קכא, ב.

**) עד"ז יש לתרץ בנוגע לקהת וחצרון שהיו בערך בני ב' שנים בעת הירידה למצרים (ראה סדר הדורות ב"א רלה, רלט).

***) אבל ראה תיב"ע (ויגש מו, יז) דהיא „בשרה ליעקב דיוסף קיים“. ובסדר הדורות (ב"א ר"ז) דסרח היתה בת ג' שנים קודם לידת בני אשר (ימנה ישוה ישוי ובריעה. ובריעה ילד ב' בנים קודם הירידה למצרים — ויגש שם).

קונטרס

שם האחד אליעזר

ה

מלשון הרי"ש בפרה ע"ש]. דכיון
דר"א מקול ככולי פרה, לא
מסתברא לי להשי"ם לומר בכלל
גזול זה ששנינו לא חידשו דבר
בפרה לא יהא אליעזר דר"א ב"כ:

שר"א רבו דר"ע ה', אך יכלול כלשון חבירי דר"ע, דמנינו
כיחא בו בסי"פ ד' מיתות (סמי) כשאלה ריא כננסו ריע
וחבירי לבקרו וחי"ס ר' יהושע רבו דר"ע בכלל כדאי"ס
שעמד ואמר הוטר הגדר, ותמשי"ל בקונטרס עמק ברכה
אות ה' בסי"ד [ובסי"ה היכלות להגרא"א בהכל ד' ביהר טעם
למה נקראו עשרה הרוגי אמונה בשם ריע וחבירי אף שהיה
בהן רש"ב הראשון ור' ישמעאל בן אליעזר כה"ג שהיו קודמים
לו ולא היו חבירי [וכן ריא רבו ה' במנינם אלא שגזל לפי
הזוהר וכמשי"ל ח"יה] שהוא מפני שרי"ע ה' עיקרן, כי
הוא נגד נשמת יעקב עצמו שבאה בישיבך והאזר הוא שאר
פני יעקב ע"ש], וזכר מלאתי מטורש כלשון גמ' דמסכת
ללא שהביא בעל מחזור התלמוד סוף ספרו סי' של"ז דמקשה
אכרייתא דמסי' כלה דקרי לר"ע [כעובדא דהה"ס עם ריא
וריי רבותיו] מעיקרא רבותיו והדר קרי ליה חבירי, ומשני
דכיון דקחו דגבר עלייהו קרי ליה חבירי, ומשמע דיימו
שראו שנתחכם ונלח רבותיו דהיה עובדא [אלא שיש מקום
לפרש דכהיה עובדא לחודי' שגלח, הוא שחלקו לו כבוד
זה לקראו אח"כ חבירי ולא בשאר דוכתי], וכן י"ל שזה הוא
שבמחנה דמוסי' פ' בשם (כ"ז) אמר ר' יהושע על ר"ע
בשם תלמיד ריבין ולא אמר תלמיד תלמיד [כדקאמר אחיב
על ריי בן הורקנוס] שהרי ריע תלמיד ריא וריי תלמיד
ריבין ה', אלא משני שנתחכם אחיב כאלו היו חבירים של
ריא וריי חלקו לו כבוד שלא לקרואו בשם תלמיד רק
תלמיד ריבין רבם [ולריי בן הורקנוס שקרא תלמיד תלמיד
פרסי' שה' תלמיד ר"ע, וקאז רחוק שתלמיד ריע יחז
דורשים או בו זמנים ראיב' לנשיא שזו טעם חבירי
ר"ע הגם, ותלמיד ר"ע עדיין קטנים היו בזאתו עשה, ורש"י
תלמיד ריע ה' התלמיד שאל השאלה דמסכת ערביית רשות
או מוכה או, אבל שיבו דורשים בו זמנים קצת, ואע"פ
שאמר עדיין בו זמנים נשנית, ונחמ' עדיין נשאו דברים
הרבה מתלמידי ריע, אין להב"ד כ"כ מעדיין שלכל מסורה
כל השומע יבא ויעיד [גם י"ל שאוסי' מענינה אחיב כבוד
שלאחריו], אבל לדרוש לא מסתברא שדרש תלמידים לא,
אלא יש לפרש שה' מתלמידי ריא וריי יהושע ובעיני חבירי של
ריע וחבירי ה' ריי בן הורקנוס, וקראו ר' יהושע תלמיד
תלמיד של ריבין, מפני שריא וריי תלמידי ריבין ה'.

(ג) **ואמר** על ר"א שם האחד המיוחד, כי הוא נתייחד
בין גדולי התנאים הראשונים, להיות יסוד
חושבני"ע יסוד המשנה ויסוד הקבלה כמשי"ל ח"יה, וגדלו
בשם סיב לקרואו בשם ריא הגדול, אף כי לא נמצא עוד
מנא אחר שאקרא ר' אליעזר ביי"ד סתם ככדי שיהי' צריך
להוכיחו לסימנא מהם בשם הגדול [כי ר' אליעזר בן יעקב
ור' אליעזר בנו של ר"י הגלילי שנקראו ביי"ד לא נזכרו בשום
מקום בסתם רק בשם אבותיהם גיב], אלא שפירשו הטעם
בדרוש הרוגי אמונה (הגדפס פ"ם הכותמת) וכן הגרא"א בפ"י
ההיכלות שחפני שהי' בוגשמה ראוהו כמי"ש בזי"ח (פ"י) סוף
איכה בר חד דליה ראוהו בו' על דיב עיפא למידי לבירא
אחסי' ליה כבירא ואשחויב ודא ליה ריא הגדול כד תפשוה
למינות ויהבוהו כבירא ואשחויב נשמה דראוהו, עייב, והיינו
עובדא דפ"ק דע"ג (טו) ותוספתא ספ"ב דמלוין וקריה פ"א
פ"ט בר"א הגדול שנתפס למינות וניטול [וללא כעמק המלך
שער עולם התורה פס"ז שהביא הנוסחא ריא בן פרטא כד
תפשוהו למינות, ופירשה שהוא עובדא דר"א בן פרטא (סם
גימל

(פ) **במסיקתא** דט' פרה ובכמ"ר חקת סי"ט אמרו
בשעה שעלך משה למדום שמת קולו

של הקב"ה שמוסק בפי פרה לדומה ואומר הלכה בשם אומרה
ראיה עגלה בת שנתה ופרה בת שנים אחר לפניו רכה"ע

והנה"ח
[א] ולמי פירשי' בתורה אן
השי"ם דנדרים (ל"א):
שהלך שלא נודרו משה למולו
במלון ונענש עליו ה' אליעזר
[אסלא כדברי הק"י שם שהי'
גרשם ומפני התנאי עם יתרו
כדאי' במדרשם, ולכריה"ל
שכן נתגלגל הדבר ונא מתנו
יהונתן בן גרשם שנעשה כומר
לפסל מיכה] יש לומר שלתקן זה
ה' ריא וריי ומורו בני פירו
נחוצה מילה כדתיבא בר"ס ר"א
דמילה (ק"ל) שהיו טורחין עניס
לעשות פחמין לעשות ברזל כ"כ,
ותני שם עיר א' היו עושין כרי"א
פ"א גזרו גזרה על המילה ועל
אותה העיר לא גזרו וגם היו
מתים בזמנן [ואולי י"ל שגזרו
זה בדברי משה כי חלקי אבי
בעזרי ויציגו אחרת פרעה,
שהתפלל משה שבזכותו של ריא
זה יצא מחלצו יצאנו מהגזרה
ומחרטו של מ"ה]:

חדשים שלא נצאו בתשעה,
[ולכד הרי' דתוספתא פ"ד דיחודי' היא דרי' יהודא תני לה תשמי'
דריא] הרי בן כ"א דברים, ויש לרמוז שהוא כמנין שם אהי
שבאימת שממנה שרש טבירת פרה תי יתן פבור חסותא שהוא
שער החמשים המספך מממא. אי שכו], ולא עוד אלא שריא
בראה כמו בפרה כחא דהתירא, אף שכרוב התקומות ריא
מתמר וכשיתפ' ב"ש המתירין ככ"ח, אבל בפרה הוא מיקל
שכל דבריו בפרה להקל חזן תשלשה דברים, חיש ר' יהודא
כתוספתא דפרה פ"א והלא חזן דבריו של ריא בפרה אלא להקל
אלא שריא"ש כשרה ורי"א טי' כ"ה נוסחת הגרי"א שם [והרי"ש
שם פ"ס מ"ד גרם נ"א ונדחק לפרשה ע"ש] ואף שבפ"י הגדפס
בשם הגרי"א כתוב שם פ"י להקל בהך מילתא, הנה בפ"י
כ"ז הנמצא אגלי חזן כתוב זה כלל, ואולי הסתדר ומדפיס
הפ"י הוסיפו מלשון כרי"א, ואע"פ שבשלשה דברים מתמיר,
סיך לומר כל דבריו להקל משום רובא, וכי"כ פ"י התוס'
סיך דנדה (ה) פד"ה רית
טו הא לאמר' רית מתמיר
בכתמים ע"ש [א], וע"ל
בניחור' סוף פ"ק אות כ"ח
שכתבי' ש"ס ריבין כך יעלו
רית חוקי תורה מסיך לשמים
נרתו לו על חוק דיני פרה
שהיו שונים בשמים משמו"ש גל
יזו נגלו בארן, ויש לפרש
מ"ס עוד במסיקתא ובמיר
שם אקרא דלגה הדברים
ששיתים כבר עשיתים לרי"ע
והבירוי דברים שלא נגלו למשה
נגלו לרי"ע וחבירי, עיקר
נרמו לטעמי פרה שאמרו
במסיקתא שם שלא נגלו למשה
ושלפיהן אחר שלמה אמרתי

והנה"ח
[א] ונראה דכזה ישיב קו'
הטורי אכן כמנינה (כ"ג)
דחקה השי"ם אדר"א מהביא
דמעולם לא חידשו דבר בפרה
דלמא היהא בר' יהושע הוא ודלא
בר"א [והוא כשיטתו שם דברית'
דחומה טעון טבילה כר"א אחי'
ולא בר' יהושע, אבל הרמב"ם
שאע"פ שפסק בר' יהושע כתבה
לברייתא דחומה טעון טבילה
הטחא מת כשביטו שלו, נראה
דפ"ל דרי' מודה בה דבפרה
עצמה התמורו ומ"מ ס"ל דלית
בה הכירא לנדוקים כיון דבעלתא
אי"ז הערב שמת לכלים הנמרח
בטהרה [הרי"מ בר"ל] וכן נראה
מלשון
אחמכה

שם האהרן אליעזר

משה שיגל ולא יהרז, ויש בענין ראובן עם יוסף רמזים על ענין ר"ח שלא יהרז, יד אל השלחו בו [כלל ו' השימוש (דוד) בגימט' אליעזר בן הורקנוס. למתן הילל אהו מידם בגימטריא זה אליעזר בן הורקנוס עה"כ, ויאמר לא נכנו נפש בגימט' אליעזר הגדול בן הורקנוס עה"כ]:
 וי"ל ז"ש ר"ח כפי"ב דאבות איזה דרך ישרה כו' עין טובה, הוא כשרשו נשמת ראובן בראוי וכו"ש כתיבונם ק"ט (קכ"ט). ולכן מדקדק ר"ח בראוי דוראיתם אותו ראוי צורה דוקא בין תכלת לכרתי, ולכן בסוף הירוות כשהי' מהלך בספיכה ראה בראייתו מאור גדול בים עיניו של ליתן, ועיי להלן אות ז' [דיה ובאבות פי"ב] צוה, ומפני שכלל ראובן יעזי אציו ניטל ממנו שם בכור וגדול, לכן כשתיק ר"ח נשמתו הוחזר לו שם הכבוד של הגדול והבכור:

(ד) וי"ל ליתן מעט עוד על שמו הגדול, מפני שפיד דאבות שנינו ממלוכה מי הוא הגדול בתלמידיו

ריב"ז שכללן ר"ח ור"א בן ערך, דסתמא דמהני' תיק הני לה משמי' דריב"ז דאליעזר בן הורקנוס ככף שני תמקע את כלס, ואבא שאול יחדיהא אחר משמו [של ריב"ז] דאליעזר בן ערך מכריע את כלס, ולכן קראוהו לרי"ח בשם הגדול, להורות דאיקבעא הלכה כתיק דסתם מתני' משמי' דריב"ז שהוא הגדול בתלמידיו ריב"ז [עיקרי חכמי ישראל שמהן נהרבה תורה] ואף אט ר"א בן ערך עמיה, ונ"ל כסיד, שבאמת דברי שניהם ת"ק ואנא שאול צטס ריב"ז נתאמתו צוה, שאנא שאול עדותו נאמנה ששמע מפני ריב"ז שאלעזר בן ערך מכריע את כלס באותה טעה שהיו לומדין לפני ריב"ז, שהוא הי' מונה שבאו של ר"ח בן ערך מעיין המתגבר, וכן כשהשיבו באבות על שאלותיו לאו וראו איזה דרך כו' איל רואה אני דברי ראב"ע מדבריהם שכלל דבריו דבריהם, וכן תניא באדר"ן ט"ר כשמת בנו של ריב"ז וכנשו תלמידיו אלו לנחמו לא מצא נוחם לנפשו כדברי כלן, עד אחין עאל ראב"ע לקמי' וכיון שראהו אחר לשמשו טול לפניו כלי והולך אחרי לבית המרחץ שאדם גדול הוא ואיני יכול לעמוד בו [לא אוכל להחלפק מלהתנחם בדבריו כי ישעשעו נפשי] וכן ה' שאל ריב"ז על דבריו נחמהני כדרך שביא נחמתין. הרי נראה שריב"ז הי' מחזיק לגדול תכלן כדברי אנא שאול, אלא שמ"מ דברי ק"ק שאמר ריב"ז שר"א בן הורקנוס מכריע את כלס נחקיימו לכוף אמת לעד, מאוס שפיה ריב"ז ברו"ה לכוף, ששינו באדר"ן סס, כשיאלו [תלמידיו ריב"ז] מלפניו הוא [רי"ח בן ערך] אמר אלך לדיומכת מקום יפה ומים יפים ונאים והם אמרו נלך ליבנה מקום שתי"ח מרובים אוהבים את ההורה הוא שהלך לדיומכת נחמטט שמו בתורה הם שהלכו ליבנה נקבדל שחס בהורה ע"כ, והיינו עובדא דשבת (קמ"ז):

דאמשיך רב"ע כי אקלט לדיומכת כתיבי' ואיעקרו תלמי די וקרא בספרא החרש הי' לבס ובעו רבנן רחמי עלי ויהי תלמודי' והיינו דהגן ר' יהוראי אומר הי' גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבא אחריו שחבריו יקיימוהו בידך ואל בינתך אל תשען ולא ר' יהוראי שמו אלא ר"א בן ערך שניו כי. (הג"ה) ונראה שכל משנה זו ר' יהוראי שהוא ר"ח בן ערך אמרה כנגד עצמו על מעשה זו שאירע לו, אל תאמר שהיא תבא אחריו הוא כתי"ש במעשה זו בקב"ר פ"ז כשהמתין ר"א בן ערך שיבואו חבריו אצלו ולא באו ורצה לילך אצלם וא"ל אשתו מי צריך למי וא"ל הן צריכין לי וא"ל תמת ועבדריס כו' המתת אצל העבדריס ושמע לה וישב שם עד ששכה תלמודו, וז"ש אל תאמר שהיא תבא אחריו אפי' אהם גדול מחבריו לא תמתין עד שיבאו אצלך ללמוד כדברי אשתו, שאם לא יבואו וי"כ וי"כ תשכה לימודך, שחבריו יקיימוהו בידך מרש' רש"י שהוא סיומא דקמיימתא דהוי גולה למקום תורה, ויש לפרש שהוא דבר בפ"ע ומלת אל תאמר מושך גם ע"ז, אל תאמר שחבריו יקיימוהו בידך (יהוא מדת דבר שחבריו מוכיח עליו שכל"ב מדות דראב"י הגלילי) ומפני שחבריו של ראב"ע בקשו עליו רחמים והדר תלמידיו (ובילקוט קהלת ל"א שאלוהו ז"ל החזיר לו ליתמוד), לכן אמר שלא תסמוך ע"ז שחבריו יקיימוהו בידך, כי לא בכל עירנה מתרחיש יבוא (גם לא חזר עוד למעלתו הראשונה כתי"ש בפנים), ואל בינתך אל תשען, על רומכ בינתך שהי' בתחלה מעין המתגבר מכריע כל תמתי

ישראל

ט"ז): וניכחא מזבשה נודמנה לו], ולכן נקרא גדול על סס ראובן הבכור גדול אחים. [והדברים מכוונים למ"ש במגלה עמוקות אופן ע"ב שר"א נשמהו בחסד ועליו רמו משה את גדלך שהראהו הקב"ה נשמת ר"ח ע"ש, והוא נשמת ראובן כתי"ש כוהר ונא (קני"ג) ופי' ויחי (רכ"ה): ועיי בלק"ח וינא ויב"א הגר"א לכתפ"ג פ"ק (ט"ז ד') בלרובה, וזהו לשון הגדול, לרמוז שהוא ממדה הגדולה]:

(ג) וי"ל לכאר, שלבד חטא מכירה יוסף של ראובן דארמי לצירא שתיקן ר"ח בנה שנתפס, הנה היקן ר"ח ג"כ חטא ראובן בצלה: [דהכי ש"ל לר"א ספ"ו דשבת (ג"ז):] ובב"ר דראובן מט"ל. והוא כתי"ש באדר"ן פט"ו אל תחמה על יוסף הגדיק (שע"ז כנסיון אשה אדוניו) שהרי מעשה דר' זנוק גדול תמנו כו' ואל תחמה על ר' זנוק שהרי מעשה דרי"ע גדול הימנו כו' ואל תחמה על ר"ע שהרי מעשה רי"ה גדול הימנו שגידל את בת אחותו וי"ג שנה עמו במטה [אולי חשב שמה י"ג בביתו מאנשים שאינם מבייגים וכעובדא דהבוא חסיד בפ' מפניו (קמ"ז):] שאמר שמה תלמיד

שאיני זנוק כו', [עד שאלו לה סימניו וקירש' הגה"ה

עיי"כ [ג], הרי שטו [ג] ומסיים שם שאח"כ א"ל כתיבכר וקנתי צאי והנשאי לבחור שכמותך עד שאל"ה הלא אמתך לשפחה לרחוק רגלי אדוני כיון ששמע את דבריה נעל ממנה שיהי לקדשה, וזיינו דר"א לטעמי' בפ' הגזרפין (ע"ז) שהמשיא בתו לזנוק עובר משום אל תקן את בתך להונתה, אבל כאן שהיא בעצמה ברשותה (ולא האב משיאה בע"כ) וכשנתרצית לכך לכן קידשה לכוף, אבל תחלה נמנע ג"כ משום האי טעמא ז אחרו שאמו דחקה

אוחו שיטאנה, אולי הי' באמו ניזון בלהה (אשה יעקב אציו שהיא כמות) והמתין כי"כ לישאנה עד שחקה אמו שיטאנה צה"ה וכן אמרו עליו בספ"ב דנדרים (ד'): ובמס' בלה מגלה טפח ומכסה טפח (למעט הנהאחו) ודומה כתי שפאלו שד [ולשון שפאלו שד פי' בת"ז ח"י (כ"א)] דליהו שד מן שרי וביאר הג"ה"א שם בפירושו שלכן הי' כוהר בלניעותו שלא יסתלק הי"ד וישאר שד חיו, ומכוין לעניינו לשון שפאלו שד ר"ל שפאלו כבר בענין בלהה, לכן עתה היה טוהר לקדש עצמו כמותו לו למעט הנאחו], ובילקוטיו פ"ק דסוטה (ד') בלתי בסי"ד דשיעורי הערה דהבס דארמי כתי"ש בעצמו שער, שיעורא דרי"ח דהתם זותר מטובה, ולטעמי' שהי' תמיה צלה פ"ח ט"י ודומה כפי שפאלו כו':

ד"ש ספי"ב דנדרים (ד'): שהי' מספר בחנות ואמר טעמו שלא יתן עיניו בצאה אחרת ונמצא בצלן לירי תיזרות ור"ל בני תמורה דלהלן סס, והוא מפני שראובן הי' בו קתא בעין זה חיו עיי כוהר ויחי (רכ"ג): דיעקב לאו רעהי' למיחב קמי' בהאי ט' שאר חייבי עלתא דעבדן ההיא עובדא בשמא אחרא איקרון כו', ועיי במ"א סי' ר"מ סק"ט. לכן הי' חושש לזיזר בזה מלך [ואולי ת"מ מענין זה בראובן הוא שיתן מקום שיהגלגל הדבר שרי"ה הי' עיי"ש עד כ"ח שנה, ועמ"ש כוהר ונא בס"ת (קג"ה) דהא לא משיך ט"י ונפשא דלי' אהחלף כו', וכשהגיע לכ"ח שנה אז האיר בו כ"ח וראשית אורו של נשמת ראובן ביתר שאת. ועו ולמד תורה]:

רב"ז שנתכוין לתקן חטא ראובן, לא פלט מינה לגמרי בלא ככל עונש יסורין מענין ראובן גי"כ, והוא מה שברטוריו, שנהגלגל הדבר לסבול נגד מ"ש ארור שוכב עם אשת אביו [כתי"ש בשבת שם אפשר יעמדו בניו על כו' ויאמרו לה"ס ארור שוכב ט"ל]. ולא הותר הגדר עד יום מותו, וכתו ראובן שלא היתה גמר סליחתו עד שבקש עליו משה רחמים לאמר מותי יחי' ראובן ואל ימות [וכבר פי' החסדריס ז"ל ת"ש בתרגום אונקלוס שם אל ימות בתותא תנינא, שדמו על ר"ח שבהו בו נשמת ראובן פעם שני, שהתפלל